

Povezava višinskih kmetij z dolino

V občini Žalec se že sicer več let uspešno uresničuje povezava višinskih kmetij z dolino z gradnjo gozdnih cest v okviru programa in sredstev, katerega nosilec je v glavnem gozdno gospodarstvo v občini skupaj s krajevnimi skupnostmi in prizadetimi domačijami. S skromnimi sredstvi, ki so za reševanje te problematike namenjena ni možno v bližnji prihodnosti hitrejšega koraka za povezavo višinskih kmetij s cestami, saj še vedno okrog 170 kmetij nima niti najenostavnejše cestne povezave.

V cilju, da bi uresničili v srednjeročnem programu razvoja občine Žalec do leta 1980 zastavljeno nalogo, da ne sme ostati nobena višinska kmetija nepovezana s cestno komunikacijo, pričakujemo v občini širšo solidarnostno akcijo zbiranja sredstev, v katero bi bili vključeni vsi delovni ljudje in občani občine Žalec. Za uresničitev te naloge bo potrebno do leta 1980 zbrati približno 16 milijonov dinarjev.

Zadana naloga nedvomno izhaja po eni strani iz sklepov in stališč o socialnem razlikovanju, ki smo jih sprejeli v občini pred nekaj leti, po drugi strani pa gre tu za domačije, ki so bile domala vse opora narodnoosvobodilnemu boju in bodo to tudi v bodoče v pogojih splošnega ljudskega odpora. Ob tem pa ne gre zanemariti dejstva, da gre pri tem tudi za kmetije, ki imajo svojo pomembno vlogo v organiziranju kmetijske proizvodnje.

V solidarnostno akcijo zbiranja sredstev naj bi bili vključeni vsi delovni ljudje in občani z enodnevnim zaslužkom v letih 1977, 1978, 1979 in 1980, prav tako pa bodo s svojimi sredstvi sodelovali še: Gozdno gospodarstvo občine, komunalna interesna skupnost, krajevne skupnosti, prizadete domačije in po možnosti še drugi.

Vsa dela na povezavi višinskih kmetij z dolino bodo potekala po posebnem programu, ki ga je v začetku junija sprejela skupščina komunalne interesne skupnosti. Politično koordinacijo te akcije bo vodil poseben 17. članski štab pri Občinski konferenci SZDL.

Pričakujemo, da bodo delovni ljudje in občani tudi ob tej priložnosti izkazali polno mero solidarnosti, o čemer pa glede na uspehe drugih ustreznih akcij ne kaže dvomiti.

Predstavniki štaba za povezavo višinskih kmetij z dolino
Venčeslav Satler

4. julij

*Naš svobodni dom upravljamo sami
naš Tito je z nami tako kot nekoč,
ko šli so junaki z ramo ob rami
z njim v boj za svobodo
v julijsko noč.*

Borcem NOV in delovnim ljudem čestitamo in želimo
prijetno praznovanje dneva borca
HMEZAD

Dobrovlje danes — jutri

Na hribovju Dobrovelj ležijo na višini 600 metrov nadmorske višine raztresene hribovske kmetije, ki sestavljajo vasico Dobrovlje. Pot do nje pelje iz Letuša ca. 10 km po vijugasti slabi makadamski — partizanski cesti in naprej proti Čreti in desno navzdol proti Nazarju.

Vas Dobrovlje še naprej sameva in čaka kot zgodovinski primerek trdnih in dobrostranih partizanskih kmetij, ki ne najdejo prave poti prihodnosti. Veliko je bilo že obljubljenega, veliko govorenega, storjenega pa še bo re malo.

Na pobudo krajanov, Zadržne enote Braslovče in Krajevne skupnosti Braslovče ter z razumevanjem predstavnikov Skupščine občine Žalec je le prišlo dne 13. maja 1977 do zбора krajanov na Dobrovljah, kjer smo se odločno pogovorili in začrtali perspektivni razvoj partizanskih Dobrovelj.

Krajanji so nakazali pereče probleme, ki jih

težijo že vsa leta in jim preprečujejo nadaljnji obstoj in razvoj:

1. neurejena cesta,
2. pomanjkanje pitne vode,
3. večnamenski prostor (kot planinska postojanka, trgovina, bife, zbiralnica mleka itd.).

Precej je bilo govora tudi o preusmerjanju njihovih kmetij. Skoraj vsi so si bili edini, da je najboljša rešitev usmeritev v mlečno proizvodnjo in pozneje tudi v kmečki turizem. Za realizacijo takšne preusmeritve kmetij pa je nujno primarno rešiti navedene komunikacije. Nadalje so nakazali probleme neusklajene kooperacijske kmetijske in gozdarske proizvodnje. Glavni dohodek dobroveljskega kmeta predstavlja prodaja lesa, ki pa ne daje osnove za razvoj individualne kmetijske proizvodnje, kakor tudi ne prispeva k razvoju kraja samega. Kmet danes ne ve, h kateri organizaciji pripada, h Gozdnemu gospodarstvu Vransko ali Kooperaciji Žalec, ker je pri obeh polovi (Nadaljevanje na 3. strani)

22. julija vsi na zbor kolektiva

Zbor bo v letnem gledališču »Limberk« v Grižah ob 15. uri. Kratek uvodni, kulturni in športni program.

Za jedačo, pijačo in godbo je poskrbljeno. Dobro voljo prinesite s seboj!

OB OBČINSKEM PRAZNIKU

PROGRAM PRAZNOVANJ OBČINSKEGA PRAZNIKA
V TRNAVI OD 1. DO 10. JULIJA 1977

PETEK, 1. julija

ob 20. uri — taborniški ilegalec in ognjemet v TRNAVI

SOBOTA, 2. julija

ob 9. uri — turnir v malem nogometu na igrišču v TRNAVI

ob 10. uri — otvoritev avtobusne postaje v ŽALCU

NEDELJA, 3. julija

ob 8.30 — položitev temeljnega kamna za dom borcev NOV na Dobrovljah

ob 9. uri — streljanje z zračno puško za Hmeljarskim domom v TRNAVI

ob 9.30 — lovsko strelsko tekmovanje za prehodni pokal občine Žalec pri lovski koči na DOBROVLJAH

ob 10. uri — otvoritev vrtca in razstave v šoli ORLA VAS

ob 15. uri — gasilska prireditev v TRNAVI

PONEDELJEK, 4. julija

ob 11. uri — pohod mladine po partizanskih poteh izpred spomenika Prebold, Šmiglova zidanica itd.

ob 17. uri — partizansko srečanje z odkritjem spominskega obeležja NOV pred Hmeljarskim domom v TRNAVI

ob 18.30 — družabni večer

TOREK, 5. julija

ob 16. uri — šahovski turnir v Hmeljarskem domu v TRNAVI

SREDA, 6. julija

ob 16. uri — sindikalno prvenstvo v plavanju v PREBOLDU

ČETRTEK, 7. julija

ob 15.30 — otvoritev rokometnega igrišča ob šoli v ORLI VASI

ob 15.30 — rokometni turnir za člane

— zvečer — kurjenje kresov po obronkih občine Žalec

PETEK, 8. julija

ob 10. uri — svečani prevzem stanovanjskih blokov v Žalcu

ob 20. uri — kulturna prireditev v Hmeljarskem domu v TRNAVI

SOBOTA, 9. julija

od 6. ure dalje — trim hoja občanov do planinskih domov (Hom, Zabukovica, Marija Reka, Čreta)

od 9. do 17. ure — trim plavanje v bazenu PREBOLD

ob 16. uri — otvoritev steze za pouk kandidatov za voznike amaterje motornih vozil v ŠEMPETRU (ob grobelskem mostu)

NEDELJA, 10. julija

ob 6. uri — igranje budnice

ob 8.30 — promenade koncert godbe na pihala v krajevnem središču TRNAVE

ob 9. uri — svečana seja zborov skupščine občine Žalec s kulturnim programom v dvorani Hmeljarskega doma TRNAVA

ob 10.30 — otvoritev komunalnih objektov v krajevni skupnosti TRNAVA

POPOLDNE — ZABAVNA PRIREDITEV S PLESOM!

Dom dragi

Moj rodni dom dragi tu sredi poljan,
z vencem hmeljišč in žita obdan,
zelenih planin, prelepih gora —
ni lepšega kraja, kot kjer sem doma.

Na trati pred hišo lipa dehti,
nje deblo dokaz je stoletne rasti.
Poleti nam s senco vročino blaži,
pozimi ji veje le sneg še krasi.

Ob vasi Trnovca prijetno šumi,
a vroče poletje jo vso osuši.
Pričara jo zopet mokrotna jesen,
jo zima oklene v objem trd, leden.

Ko zopet nastopi čas lepe pomladi,
je cvetja vse polno povsod po livadi,
iz gozda zasliši se glasni ku-ku,
vsi ptički, vse cvetke in mi smo spet tul

Bom rožic nabrala, metuljčke lovila,
in pikapolonico z rōke spustila,
da v zrak bo vzletela visoko prek trav,
da mamici moji bo nesla pozdrav!

Tilčka Turk

V Šentrupertu je bilo pred zadnjo vojno precej obrtnikov: pek, krojač, zidar in tri šivilje; bil je tudi stavbenik, kovač, pa gostilna, medtem ko čevljarja ni bilo, pač pa sta bila dva v Trnavi.

Pavla Vučkovič, upokojena profesorica, ki je nekaj časa stanovala v Šentrupertu in je napisala pesem, pa ni omenila v nji trgovca. Bil je to Mihael Žolnir, trgovec z lesom, živino in deželnimi pri-

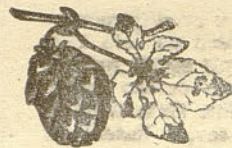
Veliki trgovec

delki. Tako je pisalo na majhni tabli, ki je bila pritrjena na koncu gospodarskega poslopja; še danes se drži nekdanje Mihove hiše. Mihov stric, tako smo mu rekli, je šel po trikrat na teden s kljusetom v Nazarje ali na kako drugo žago in pripeljal poln voz krajcev. V visečem predalniku pod vozom je imel hrano zase in za konja. Naslednji dan je krajce odpeljal v Liboje ali v Zabukovico, kjer jih je prodal rudniku. Tudi kljuseta je pogosto menjal. To je bila vsa trgovina Mihovega strica, od katere je skromno živel.

Enako trgovino je imel tudi Franc Plaskan v Orli vasi, le da je ta imel svojo klavnico, ker je trgoval s teleti.

Niti eden niti drugi ni več živel, ko je konec leta 1945 prišel od Okrajnega ljudskega odbora Celje v pisarno KLO Trnava dopis, da se Mihaelu Žolnirju iz Šentruperta ter Francu Plaskanu iz Orle vasi prepoveduje nadaljnje opravljanje trgovine z lesom, živino in deželnimi pridelki, ker obrti nista ponovno registrirala.

Milka Povše

Trnava — to je moja rojstna vas. V tej vasi je sedež krajevne skupnosti, v kateri so zajete tri vasi.

Med vojno je bila vas zavedna, saj je dala tudi krvni davek za svobodo. Nikdar ne smemo pozabiti imen borcev, ki so padli za domovino. Niso se več vrnili na svoje lepe domove. Ostale so družine brez gospodarjev, matere brez sinov, otroci brez očetov. Nikdar ne smemo pozabiti imen: Ivan Virant, Jože Malis, brata Alojza in Ivana Cizej, Maks Kovča, Pavle Rovšnik, Franc Žilnik in Dragica Prislan. Tudi Marija Petrovc ne bo nikdar pozabila grozote vojne, ker je ostala invalid za vse življenje in okusila pekel »starega piskra«. Vaščani so trpeli in upali, da bo tudi zanje prišla svoboda.

Naša vas

Svoboda! — Ljudje so se oddahnili. Začeli so obnavljati vsak svoj dom. V vasi živijo kmetje in delavci, ki so spoznali, da je v slogi moč. Uvideli so, da morajo dobiti prostor, kjer se bodo sestajali, kjer bodo prireditve in igre v lepem materinskem jeziku. Sezidali so Hmeljarski dom, v katerem se razvija kulturno življenje vasi. Na zboru volivcev je padel predlog za ureditev vodovoda. S kakšnim veseljem so vaščani predlog sprejeli! Skupno so kopali jarke, polagali cevi in kako so bili srečni, ko je prvič po teh cevih iz pip pritekla dobra pitna voda. Ni se še poglelo prvo veselje, spet nova akcija za asfaltiranje cest. Spet je tekel znoj po licih pridnih vaščanov, ki so pripravljali traso za cesto. In lepa črna vroča snov-asfalt se je zasvetila po vasi in odprla pot v svet. Vse lepo do tod. Kot črna mōra je legla na vas — zaprli bodo šolo, kjer so otroci črpali prvo učenost. Takrat pa je vas postala vsi kot eden. Sklicali so se stanke in mnogokrat pozno, tudi do jutranje ure zatrjevali, da šole ne dajo. Zmagali so vaščani. Šolo so obnovili in nepozabni so bili trenutki otvoritve šole. Ni ostalo suho nobeno oko ob pogledu na stare učitelje in ob njih besedah, ki so nekoč vlivali učenost sedaj že osivelim vaščanom.

Kot pri vseh akcijah so se vaščani lepo odrezali tudi pri referendumu in takrat je občina določila, naj bo občinski praznik v Trnavi leta 1977, to je letos. Tudi sedaj obnavljamo vas. Ceste, ki še niso asfaltirane, bodo za občinski praznik. Vsak se trudi po svojih močeh, da bo praznih čim lepše uspel.

Mojca Brdnik

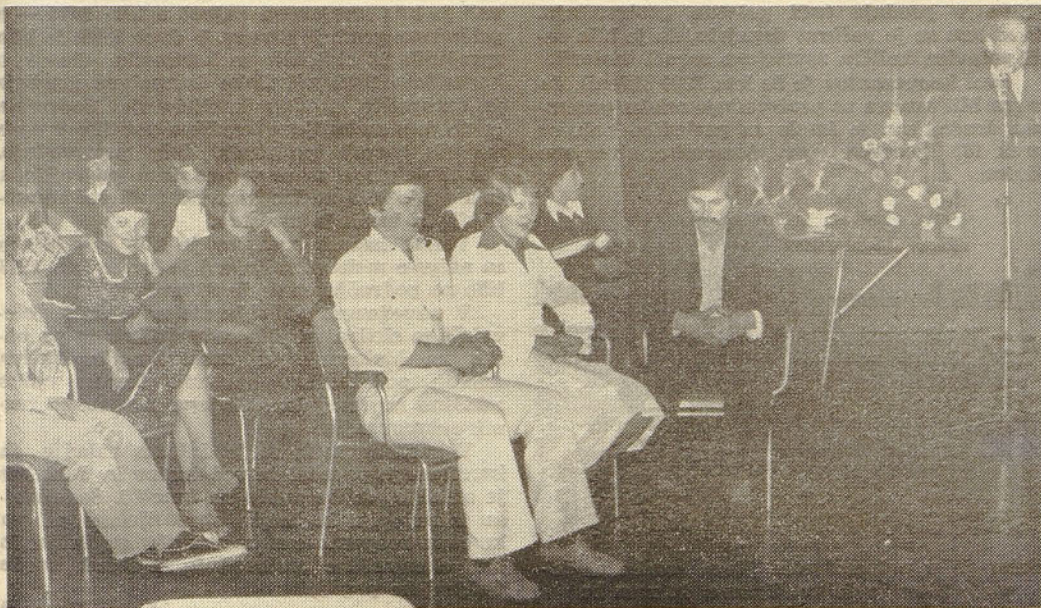
Mladi spoznavajo DO „Hmezad“

Letni program konference OO ZSMS Hmezad je bil zelo širok. Mladi niso ostali samo pri načrtovanju nalog, temveč so program tudi realizirali.

Poleg ostalih realiziranih nalog je bil tudi kviz na temo »DO HMEZAD«, ki je bil dne 28. 5. 1977 v veliki dvorani Hmezada v Žalcu. Kviz je bil organiziran v počastitev pomembnih jubilejev ter 15-letnice delovne organizacije kot osrednja prireditev mladih v mesecu mladosti.

To je bila prva tovrstna prireditev mladih v delovni organizaciji. Sodelovalo je 7 ekip,

Tema kviza je bila obširna in zahtevna. Tekmovalci so se dobro pripravili, tako da strokovna komisija pri ocenjevanju ni imela posebnih težav. Največ točk je zbrala ekipa TOZD Mesnine Celje in s tem osvojila prvo mesto. Drugo in tretje mesto sta osvojili I. in II. ekipa RSC Velenja. Vse tri ekipe so prejele v trajno last pokal. Poleg teh ekip so v kvizu sodelovale še ekipe TOZD Mlekarna, Vrtnarstvo, Notranja trgovina in DS Skupnih služb. Te ekipe so prejele spominske nagrade, katere so prispevale TOZD delovne organizacije.

Nastopajoče mlade na kvizu je nagovoril tudi glavni direktor Hmezada dipl. inž. Zvone Pelikan. Foto: Tone Tavčar

od tega kar dve ekipe Rudarskega šolskega centra iz Velenja. OO ZSMS Hmezad je pred letom dni navezala prijateljske stike z mladinci RSC Velenje in lahko rečemo, da je sodelovanje dobro in prvi vidni rezultati so na dlani.

Kviz so obogatili s kulturnim programom tamburaški orkester osnovne šole Griže in humoristka Olga Markovičeva. Po končanem kvizu pa je bil še zabavni večer s plesom.

Prvi mladinski kviz OZD Hmezad je bil uspešen in je s tem dosegel svoj namen.

Štefka Lešar

Prvega in drugega junija je bil v dvorani Skupščine občine Velenje četrti simpozij jugoslovanskih hmeljarjev. Nad 130 udeležencev iz Makedonije, Bačke in Slovenije je poslušalo številna in zanimiva predavanja in sodelovalo v razpravah.

Več o delu na simpoziju berite v prihodnji prilogi za hmeljarstvo.

LICITACIJI

Na podlagi sklepa DS TOZD Kmetijstvo Šmarje razpisuje prodajo naslednjih rabljenih osnovnih sredstev:

	kom.
1. Traktor Zetor 35 KS	1
2. Brane krožne	3
3. Traktorska pobiralna preša za seno	1
4. Mulčer (nekompleten)	1
5. Ogrodnik hmeljski (ozki nasad)	1
6. Dodatni sod za Myers	1
7. Koklje na butan	
8. Vodna črpalka (neuporabna)	1
9. Motorna nahrbtna škropilnica	1
10. Rigolni plug	1
11. Teodolit wild	1

Javna licitacija bo v soboto, 9. 7. 1977 ob 9. uri v Jelšingradu. Interesenti, ki se želijo udeležiti licitacije morajo položiti 10 % varščino od izklicne cene.

Vsa osnovna sredstva bodo na vpogled dne 9. 7. 1977 od 7. ure dalje.

HMEZAD ŽALEC
TOZD Kmetijstvo Šmarje

Po sklepu zbora delovne skupnosti TOZD Sadjarstvo »Mirošan« razpisuje javno licitacijo naslednjih rabljenih osnovnih sredstev:

	izklicna cena
1. Mini Mayers	7.000
2. Škropilnica Jessernig	7.000
3. Plug dvobrazdni	500
4. Plug dvobrazdni	500
5. Plug diskovni	700
6. Krožna brana	1.500
7. Mulčer HUMUS	10.000
8. Pisalni stroj	300
9. Vodotesni elektromotor	3.000

Javna licitacija bo v soboto 9. julija 1977 ob 8. uri na sedežu TOZD Sadjarstvo »Mirošan«.

Interesenti, ki se želijo udeležiti javne licitacije, morajo položiti 10 % varščino od izklicne cene.

Vsa osnovna sredstva bodo na vpogled en dan pred licitacijo na sedežu TOZD.

TOZD Sadjarstvo »Mirošan«

(Nadaljevanje s 1. strani)

čar. Predlagajo združeno delo, ki bi naj omogočilo boljše pogoje za dobroveljskega kmeta.

Predstavniki SO Žalec so pokazali veliko prizadevnost za čim hitrejšo reševanje navedenih problemov. Že v letošnjem letu naj bi začeli graditi dobroveljski dom (večnamenski prostor), pripravili načrt za gradnjo vodovoda in temeljito nasuli in utrdili partizansko cesto in ostale odtape na Dobrovljah. V srednjeročnem programu pa bi etapno asfaltirali celotno partizansko cesto. ZE Braslovče pa že pripravljajo načrt in kredite za preusmeritev kmetij. Danes znaša dnevni odkup mleka iz Dobrovelj ca. 300 litrov, do leta 1980 pa predvidevamo prek 1.000 litrov dnevno.

Razprava je nakazala vsesplošni zaostanek Dobrovelj v gospodarskem, kakor tudi družbenem življenju. Krajanje Dobrovelj zahtevajo, da mora biti v srednjeročnem planu občine poudarjeno pospešeno vlaganje sredstev v razvoj hribovskih predelov, kar je v preteklih obdobjih bilo pozabljeno. Področje Dobrovelj je bilo samo rezervat lesa, ki pa Dobrovljam ni vrnil ustvarjenega dohodka.

Rudolf Trobiš, ing. agr.

 hmeljar

Zadružna enota Trnava v obdobju 1969-1976

Po reorganizaciji kmetijskih obratov v začetku leta 1969 se je dotedanji obrat Trnava razdelil. Lastna proizvodnja je pripadla Kmetijstvu I Latkova vas, na področju KS Trnava in KS Gomilsko pa se je osnovala kooperacijska enota s sedežem v Trnavi.

Obrat Trnava ni razpolagal z večjimi proizvodnimi površinami in objekti, imel pa je na Gomilskem opremljeno mehanično delavnico in strojno enoto, ki je zaposlovala 10 traktoristov. Enota je bila namenjena skoraj izključno za usluge kmetom, saj je takrat le 7 kooperantov imelo lastne traktorje. Tudi opremljenost s priključki je bila slaba, saj ni bilo v začetku leta 1969 na enoti niti ene pobiralne prikolice, obračalnika ali dosuševalne naprave, izjema so bili le priključki za obdelavo hmelja in košnja.

V tem času je na enoti hmeljarilo 125 kmetov s skupno 120 ha površin. Le 29 ha od tega je bilo žičnic, ostalo so bile še hmeljevke. Velika razparceliranost in pa dejstvo, da je bilo vedno težje kupiti hmeljevke, sta povzročila zmanjševanje hmeljskih površin in hmeljarjev. Leta 1969 je bilo pridelano na enoti 156 ton hmelja.

Vedno dražje in zaradi pomanjkanja obiralec težje je postajalo tudi obiranje hmelja. Potrebno je bilo misliti na spremembo načina obiranja. Dobra letina v letu 1971 je skoraj prisilila kooperante na Gomilskem, da so se odločili za nabavo skupnega obiralnega stroja. Ustanovili so strojno skupnost in združili v njej 30 kmetov iz Gomilskega, Grajske vasi in Tabora z 29 ha hmelja.

Skupnost je imela svoje vodstvo, ki je odločalo o delu. Po številu združenih kooperantov je bila to v tem času največja skupnost v Jugoslaviji.

Nabavili so obiralni stroj SIP — Bruff 1200, s kapaciteto obiranja 700 trt na uro. V letih 1973 in 1974 je bilo osnovanih še več manjših strojnih skupnosti v Trnavi, Orli vasi in Grajski vasi. Združevale so po 5 ali 6 hmeljarjev, s približno 8 ha površin. Opremljene so bile s stroji znamke WOLF 220 in 280. Nekateri kmetje so tudi sami nabavali manjše rabljene stroje.

Tako v letu 1974 na enoti skorajda ni bilo več ročnega obiranja.

Vzporedno z opremljanjem, je pospešeno potekala tudi obnova hmeljišč in v letu 1975 že beležimo 100 ha žičnic. Zasajenih je bilo tudi 32 ha novih sort, ki so se v tem času začele uvajati, predvsem Aurora, Atlas in Apolon.

Število hmeljarjev se je zmanjšalo na 87, le-ti pa so svoje površine združili v večje komplekse.

Med hmeljarji Trnave se je v letu 1972 začela uveljavljati strojna rez hmelja. Hitro si je utrdila pot in do leta 1975 že zajela 90 % površin.

Podobno je bilo tudi z novo metodo kemičnega čiščenja zalistnikov in uporabo herbicidov.

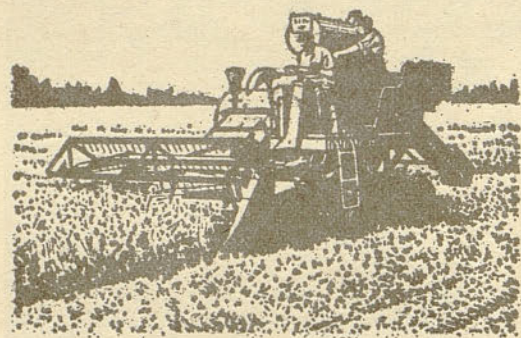
Z gotovostjo lahko trdim, da so kooperanti v petih letih povzeli povsem novo tehnologijo pridelovanja hmelja.

Z vgraditvijo ogrevalca WOLF v sušilnico na Gomilskem, je prišla enota na zeleni prevzem hmelja. S tem je bilo omogočeno kvalitetno spravilo pridelka tudi hmeljarjem, ki niso imeli svojih sušilnic in dovolj delovne sile.

Z razvojem hmeljarstva se je istočasno razvijala tudi živinoreja. Nove cene mleka, organizirana selekcijska služba in dobra pasemska čreda, je bila osnova za dvig proizvodnje mleka v Trnavi, Orli vasi in Gomilskem, medtem ko so vasi Šmatevž, Zakl, Grajska vas in Šent Rupert povečale vzrejo pitancev. K hitrejšemu razvoju mlekarske proizvodnje je pripomogla tudi večja nabava in montaža molznih strojev,

kar je pomagalo že tako obremenjeni kmečki ženi in gospodinj. Proizvodnja mleka je v tem času narasla od 160.000 litrov na 450.000 litrov mleka na leto. Organizirane so bile tudi hlajene zbiralnice mleka in je tako šla zanesljivo v prodajo tudi poletna proizvodnja. Pred tem se je večkrat dogajalo, da je bila tudi polovica količin zavržena zaradi kislosti.

Svet kooperantov je že leta 1969 sklenil, da mora biti osnova za proizvodnjo mleka pasemska čreda, kar je imelo za posledico nabavo prek 100 komadov glav plemenske, sivorjave živine.

Zetev je v polnem teku. Novi kombajni žanjejo hitro in dobro. Upamo, da nam bo vreme naklonjeno

Proizvodnja mleka in mesa v družbenem sektorju v Savinjski dolini

Stane Marovt

(Nadaljevanje iz 4. številke in konec)

Farmam je bilo tako priključenih okrog 150 ha travnatih površin v neposredni bližini, ki so z nadaljnjimi agromelioracijami postali intenzivni pašniki, osnova za poletno prehrano krav s pašo in prilastom. Ostalo voluminozno krmo pridelujejo in z njo oskrbujejo farme sosednje hmeljarsko-poljedelske delovne enote na svojih njivskih in travniških površinah. Tak koncept narekuje predvsem racionalno koriščenje strojev, na farmah pa čim ožjo specializirano proizvodnjo.

Velik korak naprej v pridelovanju mrve je storjen leta 1975, ko so se na farmah (Zalog 3, Podlog 2, Žovnek 1) dvignili visoko proti nebu novi stolpi za sušenje mrve na toplem zraku. Polsuho seno ali otavo je moč hitro uskladiščiti in nato zanesljivo dosušiti s toplim zrakom. S stolpi po 1000 m³ se je bistveno povečala skladiščna kapaciteta, pridobivanje mrve je manj odvisno od vremenskih nepravil, pridelane krme je več in zlasti boljše kvalitete. Vemo pa, da je kakovostna mrva, posebno če jo je dovolj, osnova za veliko in cenejšo prirejo mleka.

Osnovna čreda

V novo zgrajene hleve na farmah so naselili krave rjave pasme z ostanki uvoženih krav črno-bele pasme. Krave so bile iz številnih hlevov, v katerih so kmetijska gospodarstva vodila družbeno proizvodnjo mleka. Heterogen in neraziskan genetski potencial krav ni pod novimi farmskimi, še vedno neurejenimi rejскими pogoji obetal nič dobrega. Nezasedena sto-

K povečani vzreji je veliko pripomoglo tudi hitro uvajanje dosuševalnih naprav za seno v letu 1971. V kratkem času je bilo kompletiranih prek 50 linij za spravilo sena. Za bolj enakomerno in kvalitetnejšo prehrano živali je bilo storjenega največ v letu 1973 — s pričetkom gradnje silosov. V dveh letih je bilo zgrajenih 26 stolpnih in koritastih silosov, s kapaciteto 1400 m³. Tako intenzivno gradnjo je omogočilo ugodno kreditiranje. Zadružna enota je z zastavljeno kreditno politiko v vseh možnih merah podpirala dvig proizvodnje. Hranilne vloge so se v tem času podvojile, s tem pa je bilo možno koristiti tudi več republiških in bančnih sredstev.

Veliko lastnih sredstev je bilo porabljeno za nabavo mehanizacije, saj je konec leta 1975 bilo na področju enote že 98 traktorjev.

V navedenem obdobju sta na obratu delovala dva aktivna mladih združnikov in pa odbor za živinorejo in mehanizacijo. Aktivna mladih združnikov sta vključevala vaško mladino in dosegala tudi lepe uspehe na raznih tekmovanjih.

V zadnjih letih se je interes mladih za kmetovanje povečal in več fantov in deklet se je odločilo, da bo ostalo na kmetiji. Sodobnejša tehnologija in boljša opremljenost pa sta kmetom-kooperantom zagotovilo za lažjo in bolj ekonomično proizvodnjo in s tem boljše življenjske pogoje.

Lojze Kampuš

jišča so farme napolnile z nakupom plemenic na Primorskem. Kljub določeni selekciji in izboljšanim rejским pogojem je bila mlečnost črede nizka. Z uvozom plemenskih telic črno-bele pasme in uspešno vzrejo podmladka se je kakovost črede hitro izboljševala. S pospešnim izločanjem nizko proizvodnih in ostarelih krav rjave pasme in vedno večjim remontom z doma vzrejenimi privesnicami črno-bele pasme je uspela ustalitev črede z visoko genetsko osnovo za proizvodnjo mleka. V letu 1972 je v vsej čredi ostalo le še 40 krav rjave pasme, ostale plemenice pa so selekcionirane z visokimi proizvodnimi sposobnostmi.

Proizvodnja mleka na farmah je stekla leta 1964 v zelo neugodnih pogojih: tehnično še farme niso bile opremljene, neizkušeni strokovni kader in neposredni delavci niso bili kos zahtevni, specializirani proizvodnji. Tehnologijo reje so šele ustvarjali z vsemi spremljajočimi težavami in napakami. Posebno vprašanje je bila osnovna krma in ne nazadnje zdravstveno stanje živali, ki ni bilo zadovoljivo. Temu primerno je bila mlečnost krav nizka, proizvodnja pa nerentabilna.

Z načrtnim in sistematičnim delom so postopoma padale ovire in proizvodnja se je pričela dvigati. Vrsta tehničnih, tehnoloških, zdravstvenih in organizacijskih problemov je bila od začetka farmske proizvodnje mleka do danes rešenih. Njihova uspešna rešitev se odraža v izredni povečani mlečnosti krav in rentabilnejši proizvodnji.

Pregled skupne proizvodnje mleka in mlečnosti krav od 1965—1976 (glej tabelo 1)

Kot pomembne preobrate v razvoju proizvodnje mleka na farmah moramo omeniti: zgodnja odločitev za uvoz plemenic črno-bele pasme, rekonstrukcija in modernizacija strojne molže, uspešna selekcija in očitno izboljšanje zdravstvenega stanja živali. Tako je na primer veterinarska in tehnološka služba z zdravljenjem in načrtno preventivo rešila parazite, leta 1965 močno invadirane živali. Rezultati tega sistematičnega dela so pregledni v tabeli 2.

(Nadaljevanje s 4. strani)

Primer poginov telet: leta 1965 je bil odstotek poginov živorojenih telet 14,6, od leta 1970 pa se giblje med 2—3 %.

S tem je proizvodnja mleka v družbenem sektorju z zgraditvijo farm izpolnila nalogo, zagotoviti tržišču več mleka in njegovih proizvodov.

Prirreja mesa v družbenem sektorju

Prirreja mesa v družbenem sektorju je vzporedna dejavnost v govedoreji zaradi omejenih hlevskih kapacitet in proizvodnje osnovne krme. Do leta 1964 se družbeni sektor ni ukvarjal s paitanjem govedi. Šele po preselitvi krav na farmi so kmetijski obrati napolnili izpraznjene hleve s teleti za paitanje. Kot pri proizvodnji mleka so bile pri paitanju velike začetne težave, a rezultati skromni. Dnevni prirasti so bili nizki in zaradi neekonomičnih odkupnih cen proizvodnja mesa nerentabilna. Kljub temu se je obseg paitanja govedi v letih 1965 in 1966 zelo razširil. Letno je družbeni sektor oddal preko 1.000 spaitanih živali.

Zaradi vedno bolj neekonomskih odkupnih cen je lastna proizvodnja v letu 1968 omejila paitanje na polovico in s tem zmanjšala izgube iz te dejavnosti. Ustreznejši hlevi, ki so bili določeni še za paitanje, so bili preurejeni; izboljšana tehnologija paitanja in zvišanje odkupnih cen sta povzročili, da se je paitanje v letu 1970 končno ustalilo na kapaciteti od 500 do 600 živali.

Povečanje števila krav, dobra plodnost in uspešna zreja mladih teličk pa je nadaljnja zreja vsako leto večjega števila plemenskih telič povzročila izpodrivanje paitancev iz hlevov. Paitanje govedi smo zamenjali z bolj ekonomično zrejo plemenskih živali. Ta proces je šel tako daleč, da smo v l. 1976 zasedli zadnja razpoložljiva stojišča z plemenskimi teličami. Tako je praktično v lastni proizvodnji trenutno ugasnilo paitanje mladih govedi.

Vedeli pa bomo, da dobi paitanje mladih govedi v srednjeročnem programu razvoja govedoreje ponovno svoje mesto. V obdobju vedno večjega pomanjkanja mesa na tržišču, je taka orientacija v govedorejski proizvodnji pravilna in potrebna.

Tabela 1

Rast proizvodnje mleka in mlečnosti krav

1965			1966			1967			1968			1969		
štev. krav	na kr. litr.	skupna kol. ml.	štev. krav	na kr. litr.	skupna kol. ml.	štev. krav	na kr. litr.	skupna kol. ml.	štev. krav	na kr. litr.	skupna kol. ml.	štev. krav	na kr. litr.	skupna kol. ml.
920	2.696	2.475.000	947	2.893	2.657.000	826	3.540	2.940.000	887	3.515	3.120.000	826	3.986	3.294.000
1970			1971			1972			1965—1972 proizvodnja					
štev. krav	na kr. litr.	skupna kol. ml.	štev. krav	na kr. litr.	skupna kol. ml.	štev. krav	na kr. litr.	skupna kol. ml.	na kr. litr.	skupna kol. ml.	na kr. litr.	skupna kol. ml.	na kr. litr.	skupna kol. ml.
837	4.274	3.581.000	833	4.376	3.644.000	832	4.709	3.922.768	2.696	2.475.000	4.709	3.922.768		

Indeksi povečanja proizvodnje mleka in mlečnosti krav

66 : 65		67 : 65		69 : 68		68 : 67		70 : 69		71 : 70		72 : 71		72 : 65	
na kravo	na sk. kol. ml.	na kravo	na sk. kol. ml.	na kravo	na sk. kol. ml.	na kravo	na sk. kol. ml.	na kravo	na sk. kol. ml.	na kravo	na sk. kol. ml.	na kravo	na sk. kol. ml.	na skupno količino mleka	
107,3	107,4	122,4	110,7	99,3	106,1	113,4	105,6	107,2	108,7	102,4	101,8	107,6	107,8	174,7	158,5

Tabela 2

Gibanje metljivosti in ostalih parazitov v čredi krav

Leto	Pregled vzorcev blata	Ugotovljeno									
		Fasciola hep.		Paramfistom.		Trihostiongliidi		Kokcidioza		Moniezia	
		št. vzorca	%	št. vzorca	%	št. vzorca	%	št. vzorca	%	št. vzorca	%
1965	695	403	57,9	—	—	246	35,4	26	3,7	46	6,7
1966	1.195	565	47,3	68	5,7	481	40,3	95	7,9	90	7,6
1967	704	205	29,2	64	9,1	131	18,6	27	3,8	22	3,2
1968	878	155	17,7	11	1,4	11	1,2	2	—	29	3,3
1969	754	112	14,9	18	2,4	20	2,8	7	0,9	53	7,1
1970	821	178	21,7	24	2,9	18	2,2	0	—	40	4,4
1971	760	42	5,5	29	3,9	0	—	0	—	16	2,2
1972	765	36	4,7	16	2,9	0	—	0	—	16	2,1

Povečanje mlečnosti krav in skupne količine namolženega mleka 1965—1976

1965			1966			Indeks povečanja 66 : 65		1968			Indeks povečanja 68 : 66		1970			Indeks povečanja 70 : 68	
štev. krav	litrov na kravo	skupna kol. nam. mleka	štev. krav	litrov na kravo	skupna kol. nam. mleka	na kravo	na skup. količ. mleka	štev. krav	litrov na kravo	skupna kol. nam. mleka	na kravo	na skup. količ. mleka	štev. krav	litrov na kravo	skupna kol. nam. mleka	na kravo	na skup. količ. mleka
920	2696	2.475.000	947	2893	2.657.000	107,3	107,4	887	3515	3.120.000	121,5	117,4	837	4274	3.581.000	121,6	114,8
1972			Indeks povečanja 72 : 70		1974			Indeks povečanja 74 : 72		1976 Ocenjeno po 30. 11.		Indeks povečanja 76 : 74		Indeks povečanja 76 : 75			
štev. krav	litrov na kravo	skupna količ. mleka	na kravo litrov	na skup. količino mleka	štev. krav	litrov na kravo	skupna količ. mleka	na kravo	na skupno količ. mleka	štev. litrov	krav na kravo	skupna količ. mleka	na kravo	na skupno količ. mleka	na kravo	na skupno količ. mleka	
832	4409	3.922.700	104,3	109,5	938	4778	4.484.000	108,4	114,3	972	5100	4.957.200	106,7	110,6	189,2	200,3	

USMERJENO OSEMENJEVANJE — POGOJ ZA USPEŠNO REJSKO DELO

V spomladanskih mesecih je selekcijska služba ŽVZ Celje organizirala po vseh organizacijah na svojem področju razgovore o delu selekcijske službe, reprodukciji in o povezovanju dela teh služb.

Na razgovore so bili vabljeni poleg rejcev tudi predstavniki veterinarskih postaj, kmetijske in veterinarske inšpekcije in odgovorni za govedorejo v posameznih organizacijah. Tak sestanek je bil tudi v Hmezadu — TOZD Ko-

operacija Zalec. Na tem sestanku je bila iznešena vrsta problemov, tako o selekcijskem delu, kot problemov v reprodukciji. Delo v govedoreji se je v zadnjem času na tem področju zelo dvignilo. Obstaja že cela vrsta specializiranih rejcev za mleko ali za meso.

Pasemsko rede rejci rjave, lisaste in črno-bele živali. Zaradi tega je potrebno izvajati programe selekcije za lisasto, rjavo in črno-belo pasmo. Najtežje je vsekakor speljati pro-

grame selekcije in osemenjevanje pri rjavem govedu, ki je postalo z vnosom ameriških dednih osnov vse zahtevnejše.

Z namenom, da se izdela program osemenjevanja za področje OZD Hmezad — TOZD Kooperacija, je na tem sestanku bila imenovana strokovna komisija, ki je sestavljena iz predstavnikov veterinarske postaje Zalec, kooperacijske službe in Živinorejsko-veterinarskega zavoda Celje.

BIKI ZA OSEMENJEVANJE IZ OSEMENJEVALNEGA SREDIŠČA PRESKA PO PREGLEDU — 27. MAJA 1977

Zap. št.	Ime in št.	Delež USA krvi %	Rojen	Teža kg	Osem. plemenic skupaj	NR 1976 %	Ocenjeno telet	Povprečna teža kg $\bar{X}$	Program. test: RPV*	Prer. telice	rastnost	mleko	Ocena	Opomba
1.	Živko 262	—	2. 3. 69	965	17.423	73,17	141	41,9	342	104	102	I.	I.	Dober kombiniran tip
2.	Ali 100041	50	9. 2. 71	1.001	8.085	71,82	136	39,2	46	97	100	II.	II.	Večji okvir
3.	Nol 100035	50	10. 3. 71	858	11.442	71,08	112	35,7	87	109	106	Ia	Ia	Manjši okvir
4.	Jodan 100105	75	23. 8. 72	998	8.324	71,73	103	36,2	12	102	—	II.	II.	Nima še testa na mlečnost
5.	Aktiv 100106	75	9. 10. 72	1.015	8.599	72,12	128	36,4	10	106	—	II.	II.	Nima še testa na mlečnost
6.	Lerd 100107	50	23. 11. 72	1.139	10.446	76,45	146	37,3	27	—	—	II.	II.	V postopku test za mleko in meso
7.	Bric 100111	—	28. 12. 72	1.013	5.730	70,75	70	36,6	2	ima lasten test	—	I.	I.	V postopku za test na mleko
8.	Norvik 100141	50	28. 12. 72	906	6.986	74,76	66	36,7	—	—	—	II.	II.	Bik v testu
9.	Merx 100108	100	21. 1. 73	1.020	7.856	66,22	222	36,5	23	101	—	I.	I.	Velik okvir, telice rano zrele
10.	Simbol 100140	100	1. 12. 73	1.015	3.626	69,14	129	36,5	—	v postopku	—	II.	II.	Čaka do nadaljnjih ocen
11.	Romo 100158	—	30. 4. 74	919	2.169	72,47	—	—	—	—	—	II.	II.	Za kombinirano rejo
12.	Car 100164	—	10. 7. 74	750	1.990	77,33	—	—	—	—	—	II.	II.	Čaka do nadaljnjih ocen
13.	Patos 100160	12,5	8. 9. 74	845	1.859	71,70	—	—	—	—	—	II.	II.	Dolg in skladnih oblik
14.	Nono 100169	43,5	22. 9. 74	920	—	—	—	—	—	—	—	II.	II.	Se vključi v osemenjevanje
15.	Roni 100162	50	26. 10. 74	879	1.294	70,17	—	—	—	—	—	II.	II.	Velik in obsežen
16.	Norman 100161	50	17. 11. 74	785	1.772	75,16	—	—	—	—	—	II.	II.	Nekoliko ozek
17.	Siris 100170	50	25. 11. 74	845	1.730	73,64	—	—	—	—	—	II.	II.	Srednji okvir
18.	Murn 100171	75	26. 11. 74	744	1.835	73,18	—	—	—	—	—	II.	II.	Visok in bolj ozek
19.	Strel 100163	50	13. 12. 74	731	1.016	69,58	—	—	—	—	—	II.	II.	Srednji okvir
20.	Mako 100187	50	1. 8. 75	665	—	—	—	—	—	—	—	II.	II.	Se vključi v osemenjevanje
21.	Cer 100190	50	23. 10. 75	610	—	—	—	—	—	—	—	II.	II.	Se vključi v osemenjevanje
22.	Atlet 100194	50	14. 11. 75	562	—	—	—	—	—	—	—	II.	II.	Se vključi v osemenjevanje
23.	Cedron 100191	50	18. 11. 75	600	—	—	—	—	—	—	—	II.	II.	Se vključi v osemenjevanje
24.	Navip 100195	50	19. 11. 75	565	—	—	—	—	—	—	—	II.	II.	Se vključi v osemenjevanje
25.	Forest 100193	25	28. 11. 75	557	—	—	—	—	—	—	—	II.	II.	Se vključi v osemenjevanje
26.	Emon 100201	50	10. 2. 76	512	—	—	—	—	—	—	—	II.	II.	Se vključi v osemenjevanje
27.	Ceh 100199	50	23. 2. 76	572	—	—	—	—	—	—	—	II.	II.	Se vključi v osemenjevanje
28.	Daro 100197	50	2. 3. 76	436	—	—	—	—	—	—	—	II.	II.	Se vključi v osemenjevanje
29.	Cevak 100200	50	25. 3. 76	512	—	—	—	—	—	—	—	II.	II.	Se vključi v osemenjevanje

PODATKI O NEŽIVEČIH BIKIH, KATERIH SEME SE LAHKO UPORABLJA

30.	Beno 223	—	29. 6. 66	1.015	29.475	69,49	254	39,6	300	101	117	E	E	Za mleko in meso
31.	Frido 256	—	18. 10. 68	1.040	13.537	73,56	100	41,6	262	100	104	I.	I.	Bolj kombiniran tip
32.	Rolf 263	—	28. 2. 69	1.110	5.425	75,00	111	36,70	197	100	100	II.	II.	Za kombinirano proizvodnjo
33.	Črt 268	—	10. 10. 69	1.075	9.773	74,61	102	40,10	110	109	103	II.	II.	Za kombinirano proizvodnjo
34.	Fritz 274	—	12. 3. 70	962	793	100,00	101	40,30	31	108	97	II.	II.	Za pitovno proizvodnjo
35.	Tihi 100004	—	22. 8. 70	1.078	10.976	72,41	118	38,8	102	102	116	Ia	Ia	Za mleko in meso
36.	Nilan 100037	—	1. 3. 71	924	4.485	72,64	107	39,2	355	106	99	II.	II.	Za kombinirano proizvodnjo
37.	Nejko 100038	50	19. 3. 71	986	10.429	71,77	101	35,3	207	96	101	II.	II.	Čaka do popolnejših rezultatov na mleč.

ČRNO-BELA — HOLŠTEIN FRIZIJSKA PASMA

38.	Rekord 100148	100 HF	25. 3. 74	951	1.823	63,51	39	37,1	—	—	—	II.	II.	Obsežen v trupu, malo razprti parklji
39.	Siren 100153	100 HF	10. 7. 74	819	752	65,90	37	38,0	—	—	—	II.	II.	Primeren za osemenjevanje
40.	Efekt 100155	100 HF	8. 9. 74	790	1.585	60,61	50	38,3	—	—	—	II.	II.	Obstoja sum daljše brejosti
41.	Ris 100184	100 HF	28. 3. 75	648	223	—	—	—	—	—	—	I.	I.	Uporaben za osemenjevanje
42.	Pal 100198	75 HF	9. 3. 76	464	—	—	—	—	—	—	—	II.	II.	Kaže, da bo dovolj obsežen in velik

LIMOUSINE IN CHAROLAIS PASMA

43.	Indien 100143	LM	18. 2. 73	883	2.959	77,02	87	39,0	—	—	—	II.	II.	Daje težja teleta, zato ne osemenjati z njim ozke krave in telice
44.	Indigo 100142	LM	23. 4. 73	956	6.055	77,02	106	37,0	—	—	—	I.	I.	Primeren tudi za osemenjevanje lažjih krav in telic
45.	Faks 100204	CH	7. 2. 76	665	—	—	—	—	—	—	—	II.	II.	Za osemenjevanje težjih krav, križanje
46.	Unek 100204	CH	7. 2. 76	540	—	—	—	—	—	—	—	II.	II.	Za osemenjevanje težjih krav, križanje
47.	Flego 100202	CH	13. 2. 76	587	—	—	—	—	—	—	—	II.	II.	Za osemenjevanje težjih krav, križanje

RPV* = pomeni relativno plemensko vrednost in to je odstopanje od povprečja — sovrstnikov ali sovrstnic. Če je podatek pod 100 pomeni, da je bik za neko lastnost pod povprečjem, če pa je nad 100 pa je v nadpovprečju.

V tej tabeli skušam prikazati število in kvaliteto bikov rjave (z deležem BSW-krvi), črno-bele in mesnih pasem. V tabeli so prikazani najvažnejši pokazatelji o številu osemenitev, NR v letu 1976, biološki test — ocene telet, povprečne teže ocenjenih telet, podatki o premiranih telicah, progenem testu na rastnost, progenem testu na mlečnost in ocenami s pripombo.

Pri izdelavi programa osemenjejanja smo upoštevali:

1. Rajonizacija: območje za rejo rjavega goveda je Savinjska dolina. Lisasta pasma zajema področji ZE-Celje in Vojnik.

Ni pa rečeno, če je na lisastem območju kakšen rejec, ki redi dobre krave rjave pasme, da jih mora zato takoj zamenjati ali obratno. Želimo v hlevih rejcev pasemsko čistost ene ali druge kombinirane pasme, ki sta v Sloveniji priznani.

Črno-bela pasma naj bo prisotna le pri tistih rejcih, ki so že »izkoristili« genetske sposobnosti pri reji rjavih ali lisastih krav. Prepričani pa smo, da je rejcev, ki so izključno usmerjeni v visoko mlečno proizvodnjo in so tudi v prehranbenem pogledu sposobnosti zadostiti tej zahtevni pasmi, zelo malo.

2. Osemenjejanje — programi po pasmah

Potomec prinaša na svet polovico lastnosti po materi in polovico po očetu. Te lastnosti se sestavljajo in kombinirajo. Dobro kravo osemeniti s semenom dobrega bika pomeni prinesiti v naslednjo generacijo velik napredek. Vsi

plemenjaki, ki stoje v osemenjejalnih središčih Slovenije pa niso sposobni določene lastnosti enako prenesti na potomstvo. Eni so boljši za meso, drugi za mleko ali obratno. Usmerjenost rejca je tista, ki narekuje službam kakšno seme in od katerih bikov ga naj uporabljajo.

Osemenjejanje rjave pasme

Pred leti se je na široko govorilo, da je rjava pasma v krizi. Da bi stanje izboljšali, se je ta začela oplemenjevat z ameriškim rjavim govedom. S tem smo povečali rjavim kravam okvir, težo, dosegli boljše prijetost vimen, boljši iztok mleka, trše parklje itd.

Rjavo govedo želimo oplemeniti do 50 % USA krvi. Vendar te živali niso za vsako štalo, ker so malo bolj zahtevnejše. Da bi uspelo službam vnos ameriške krvi kontrolirati, je komisija izdelala poseben seznam rejcev, pri katerih bo semenila z BSW bikli. Gre tu za mlečne proizvajalce, ki pričakujejo povečan dohodek od mleka, telet za pisanje pa ne rede. Pri teh rejcih bomo krave semenili s 100 % BSW bikli. Teličke bodo tako imele 50 % USA

krvi. Rejec mora pri tej mladi generaciji paziti, ko jih bo osemenjejal, da semeni zopet s 50 % BSW bikli. Tako bo ostal delež ameriške krvi v populaciji na 50 %.

Če hočemo kontrolirano osemenjejanje po zastavljenih programih, je nujno sodelovanje rejca. Rejec mora v svojem hlevu poznati kvaliteto svojih krav.

Pri mlajših kravah, ki imajo v sebi že delež ameriške krvi, je nujno, da rejec prinese na osemenjejanje s seboj tetovirni listek za žival, ki jo hoče osemeniti. Če tega nima, pa pripustni list matere.

Rjavo pasmo v Sloveniji semenimo s čistimi rjavimi bikli, z bikli, ki imajo do 50 % ameriške krvi in bikli, ki so 100 % Amerikanci.

Rejecem, ki so usmerjeni v močnejšo mlečno proizvodnjo in telet nimajo za pisanje, priporočamo osemenjejanje s 75–100 % BSW bikli. Pričakujemo pri potomkah po teh biklih velik napredek v mlečnosti, vendar imamo do slej domačih informacij še malo. Te nam povedo, da so hčerke teh očetov v povprečju boljše od sovrstnic za nad dva litra mleka na dan. Dohodka je več od mleka kot od mesa.

BIKI ZA OSEMENJEVANJE IZ OSEMENJEVALNEGA SREDIŠČA PTUJ IN M. SOBOTA PO PREGLEDU 24. IN 25. MAJA 1977

OSEMENJEVALNI CENTER PTUJ — Lisasta pasma

Zap. št.	Ime in št.	Rojen	Teža kg	Osem. plemenic skupaj	NR 1976 %	Ocenjeno telet	Prem. telic	Program, test: RPV*		Ocena	Opomba
								rastnost	mleko		
1.	Komet R—187	25.12.66	1.180	20.707	70,00	146	119	101	101	I.	Skladnih oblik
2.	Kolo R—193	17.2.68	1.180	10.106	79,08	96	174	—	109	I.a	Nima testa na rastnost. Za osem. večjih krav
3.	Brin R—197	20.12.68	1.205	11.050	73,18	105	99	106	111	E	Leva zadnja noga malo strma
4.	Silen R—010	27.2.70	1.110	18.350	71,98	105	206	98	110	I.	Manjši okvir, uporaben za mleko
5.	Pirat R—012	4.4.70	1.110	10.890	69,66	82	165	110	102	II.	Skladen in lep, uporaben za meso
6.	Sok R—013	27.1.70	1.210	13.272	76,32	74	90	102	111	I.a	Manjši okvir
7.	Sever R—048	14.3.71	1.180	9.110	67,09	101	170	92	124	II.	Osemenjejanje z njim, kjer tržna prod. mleka
8.	Neon R—050	25.1.71	1.130	11.877	72,99	109	184	108	110	I.a	Nadpovprečen za mleko in meso
9.	Poreč R—051	20.3.71	1.110	5.826	70,80	100	47	102	115	I.	Šibak v nogah
10.	Hum R—086	8.12.71	1.190	8.766	70,12	100	40	104	—	I.	Nima še ocen o mlečnosti hčera
11.	Bego R—123	8.3.73	1.100	6.165	69,97	127	—	114	—	II.	Daje dobra teleta za pisanje
12.	Super R—127	15.3.73	1.280	7.528	70,84	131	—	103	—	I.	Velik, dolg, obširen in za osem. telic
13.	Saldo R—128	6.11.72	1.250	4.649	64,89	127	—	105	—	II.	Razprti parklji
14.	Reksi R—130	16.4.73	1.110	4.276	67,52	101	—	—	—	I.	Dolg in skladen
15.	Runo R—131	4.4.73	1.210	5.272	66,80	100	—	—	—	I.	Dober v tipu
16.	Savin R—174	5.8.74	970	2.135	68,06	—	—	—	—	II.	Izgleda, da bo obsežen in velik
17.	Disk R—177	10.2.75	995	1.681	65,56	—	—	—	—	II.	Velik okvir in hitro raste
18.	Solin R—179	2.2.75	820	1.934	68,57	—	—	—	—	II.	Malo večji okvir
19.	Hasan R—209	7.11.75	670	—	—	—	—	—	—	II.	Se vključi v osem. za progeni test
20.	Pat R—210	30.10.75	610	—	—	—	—	—	—	II.	Se vključi v osem. za progeni test
21.	Eskim R—211	29.11.75	640	—	—	—	—	—	—	II.	Se vključi v osem. za progeni test
22.	Hvar R—212	29.11.75	625	—	—	—	—	—	—	II.	Se vključi v osem. za progeni test
23.	Grm R—213	20.12.75	650	—	—	—	—	—	—	II.	Se vključi v osem. za progeni test

PODATKI O NEŽIVEČIH BIKIH, KATERIH SEME SE LAHKO UPORABLJA

24.	Perun R—186	1.12.66	1.100	29.253	74,56	195	174	106	105	I.	Primeren za mleko in meso
-----	-------------	---------	-------	--------	-------	-----	-----	-----	-----	----	---------------------------

OSEMENJEVALNI CENTER M. SOBOTA

25.	Kazimir R—1126	3.7.68	1.270	17.417	72,40	179	151	112	106	E.	Uporaben za široko populacijo, ne več za načrtna parjenja
26.	Col R—093	12.2.72	1.230	6.490	68,70	112	29	103	—	II.	Strme zadnje noge
27.	Hiti R—094	21.5.72	1.160	5.737	68,80	104	51	109	—	I.	Srednji okvir, poln in skladen
28.	Homer R—118	1.2.73	1.190	1.617	67,20	23	—	94	—	II.	Dovoli se osemeniti 1.000 plemenic
29.	Gol R—120	2.2.73	1.240	1.891	—	—	—	96	—	II.	Dovoli se osemeniti 1.000 telic, nato čaka
30.	Sorir R—121	29.7.72	1.250	2.889	69,50	20	—	—	—	I.	Nima še testov
31.	Roman R—133	19.3.73	1.150	2.195	69,30	—	—	—	—	I.	Obsežen in skladen, nima še testov
32.	Fakin R—151	22.1.74	1.140	2.876	65,00	—	—	—	—	I.	Obsežen in skladen, nima še testov
33.	Borko R—156	5.4.74	1.100	1.114	59,70	—	—	—	—	II.	Ima slabše reprodukcijske podatke
34.	Mato R—157	28.5.74	1.040	2.191	63,90	—	—	—	—	I.	Dovolj velik okvir in ima dobro poreklo
35.	Purman R—168	20.10.74	900	1.429	64,20	—	—	—	—	II.	Čaka do popolnih ocen zaroda
36.	Nino R—166	9.12.74	1.000	1.591	66,90	—	—	—	—	I.	Večjega okvirja in lepe rasti
37.	Niki R—167	5.12.74	960	1.712	67,80	—	—	—	—	II.	Hitre rasti, močen in obsežen
38.	Hoger R—176	1.3.75	840	1.365	65,70	—	—	—	—	II.	Srednji okvir
39.	Negro R—175	8.3.75	900	1.363	68,30	—	—	—	—	I.	Srednji do večji okvir
40.	Helzi R—185	24.5.75	770	809	67,40	—	—	—	—	II.	Manjši okvir
41.	Rado R—182	21.5.75	850	851	67,10	—	—	—	—	I.	Hitre rasti
42.	Suš R—188	11.11.75	630	—	—	—	—	—	—	II.	Se vključi v osemenjejanje. Ima v sebi 37,5 % rdečega Holštanjca. Popravljalec vimen.
43.	Husgen R—205	11.2.76	553	—	—	—	—	—	—	II.	Se vključi v osem. za progeni test
44.	Zuber R—206	26.3.76	572	—	—	—	—	—	—	II.	Se vključi v osem. za progeni test
45.	Roland R—207	15.4.76	539	—	—	—	—	—	—	II.	Se vključi v osem. za progeni test
46.	Vito R—208	31.3.76	505	—	—	—	—	—	—	II.	Se vključi v osem. za progeni test, ima v sebi 50 % rdeče holštanjske krvi

(Nadaljevanje s 6. strani)

Rejcem, ki so usmerjeni v mlečno proizvodnjo in delno pitanje, priporočamo, da semene svoje plemenice z biki, ki imajo 50 % USA krvi. Preizkusi na mlečnost ob urejeni prehrani so pokazali, da je pri potomkah, ki imajo 25 % USA krvi $\left(\frac{0+50}{2}\right)$ boljša mlečnost

1,6—2,0 l/dan v celi laktaciji. Testi na rastnost sinov pa so pokazali, da so v povprečju priraščali toliko kot čisto rjavi, s tem, da so bili klani in obračunani v teži nad 500 kg. Dohodek je od mleka in mesa.

Rejcem, ki žele rejo v čisti rjavi pasmi — meso in mleko — pa priporočamo osemenjevanje z rjavimi biki (brez deleža USA krvi). Ti pričakujejo dohodek od mesa in mleka.

V pošteve za to osemenjevanje pridejo obrobni predeli doline, kjer žele doseči pasemsko čistost, kjer rejci žele teleta za pitanje, odkup mleka pa je šele v povojih in so rejski pogoji tudi na splošno slabši.

Pri programu osemenjevanja z rjavimi biki moramo upoštevati, da je globalna razdelitev semena napravljena po številu osemenjevalnih plemenic. V povprečju na področju OZD

Hmezad — TOZD Kooperacija v času rutinskega osemenjevanja semenimo približno 1/3 plemenic s semenom 75—100 % BSW bikov, 1/3 plemenic s semenom 25—50 % BSW bikov, 1/3 plemenic s semenom čisto rjavih bikov.

V jeseni teče osemenjevanje okoli tri mesece po programu osemenjevanja z mladimi biki. Teh vključimo letno okoli 12. V tem času semenimo vse živali s semenom mladih bikov, razen bikovskih mater, ki jih semene načrtno z uvoženim semenom. Na področju OZD Hmezad — TOZD Kooperacija se je lani uporabljalo seme 19 plemenjakov rjave pasme.

Rejci, ki žele teleta za pitanje, lahko kakšno slabšo žival ali križanko v svojem hlevu osemene tudi s semenom bikov mesnih pasem.

Na razpolago je seme bikov Charolais in Limousine pasem. Potomci Charolais bikov so znani po hitri rasti, potomci po Limousine biki pa po dobrih klavnih izkoristkih.

V nadaljevanju prikazujemo tabelo ocenjenih plemenjakov v osemenjevalnem središču Preska. Rejci lahko o njih dobe precej informacij, ki so pomembne pri njihovem delu. Nujno je torej, da ima osemenjevalec vedno pri sebi seme več bikov glede na lastnosti in delež ameriške krvi.

Osemenjevanje lisaste pasme:

Tudi za lisasto pasmo je narejen program osemenjevanja, ki pa ni tako kompliciran in to zaradi tega, ker pri tej pasmi še ni prišlo do kakšnega oplemenjevanja in križanja v široki praksi. Program osemenjevanja pri lisasti pasmi se sestoji iz programa za rutinsko osemenjevanje in programa za osemenjevanje z mladimi biki.

Vsako področje dobi seme vseh kategorij bikov v določenem odstotku, ki ga izračunamo po številu osemnjevalnih plemenic.

Program osemenjevanja z mladimi biki teče v jeseni 2 do 3 mesece. V tem času osemenimo vse plemenice lisaste pasme s semenom teh bikov, razen bikovskih mater. Letno se vključi okoli 15 mladih bikov. Sortiman bikov za lisasto pasmo je tako po številu in kvaliteti bikov zadovoljiv. Na območju OZD Hmezad — TOZD Kooperacija smo lani uporabljali seme 12 SL bikov. Kvalitete in lastnosti bikov so nanizane v tabelarnih pregledih osemenjevalnih središč Ptuj in Murska Sobota.

Ivan Kuder, dipl. ing. agr.
Živinorejsko-veterinarski zavod Celje

AMERIŠKA BSW KRI

Rejci — kooperanti — TOZD Kooperacija Hmezad, pri katerih predlagamo osemenitev krav s 100 % BSW biki. Pri teh rejcih želimo

vnesti v njihovo čredo do 50 % ameriške rjave krvi.

ZE VRANSKO

1. Brišnik Franc	Prekopa
2. Pistotnik Stanko	Ločica
3. Zupan Ludvik	Ločica
4. Vranič Ivan	Prekopa
5. Ocvirk Vinko	Prekopa
6. Šporin Janko	Prekopa
7. Karničnik Fani	Prekopa
8. Rovar Alojz	Brode
9. Rotar Stanko	Prekopa
10. Kladnik Alenka	Čeplje

ZE TABOR

11. Sirše Ivan	Tabor
12. Rak Martin	Miklavž
13. Drobež Jože	Kapla
14. Vranič Anton	Prekopa

ZE TRNAVA

15. Praprotnik Franc	Gomilsko
16. Jelen Viktor	Gomilsko
17. Stepišnik Albin	Trnava
18. Turk Franc	Trnava
19. Rovšnik Franc	Trnava
20. Juhart Ivan	Orla vas
21. Grenko Martin	Orla vas

22. Pestotnik Vinko	Orla vas
23. Sketa Albin	Orla vas

ZE PREBOLD

24. Zagožen Peter	Matke
25. Žgank Rado	Šešče
26. Sopotnik Franc	Šešče
27. Jurak Jože	Šešče

ZE ŠEMPETER

28. Voh Boris	Dobrtiša vas
29. Četina Andrej	Dobrtiša vas
30. Rojnik Franc	Sp. Grušovlje
31. Četina Ivan	Sp. Grušovlje
32. Četina Jože	Sp. Grušovlje
33. Jan Ivan	Sp. Grušovlje
34. Ocvirk Anton	Sp. Grušovlje
35. Serdoner Ivan	Zg. Grušovlje
36. Črepinšek Jože	Zg. Grušovlje
37. Uranjek Alojz	Podlog
38. Toman Franc	Podlog
39. Kunst Ferdo	Sp. Grušovlje
40. Napotnik Viktor	Podlog
41. Četina Vinko	Podlog
42. Četina Franc	Podlog
43. Brežnik Franc	Podlog

ZE BRASLOVČE

52. Sketa Franc	Topovlje
53. Marovt Ivan	Topovlje
54. Ortl Franc	Topovlje
55. Prislan Viljem	Parižlje
56. Mahor Franc	Parižlje
57. Cizej Ivan	Poljče
58. Cizej Anton	Poljče
59. Prislan Blaž	M. Braslovče
60. Marovt Franc	Zg. Gorče
61. Turnšek Alojz	Zg. Gorče
62. Turnšek Slavko	Zg. Gorče
63. Marovt Alojz	Podvrh
64. Laznik Terezija	Podvrh
65. Korber Franc	Letuš
66. Stopar Vida	Letuš
67. Marovt Anton	Podvrh
68. Puncer Jože	Sp. Gorče
69. Rojnik Ivan	Sp. Gorče
70. Rojnik Jože	Podvrh
71. Rojnik Ivan	Glinje
72. Rojnik Tilka	Sp. Gorče
73. Rojnik Jože	Poljče
74. Serdoner Peter	Parižlje

ZE POLZELA

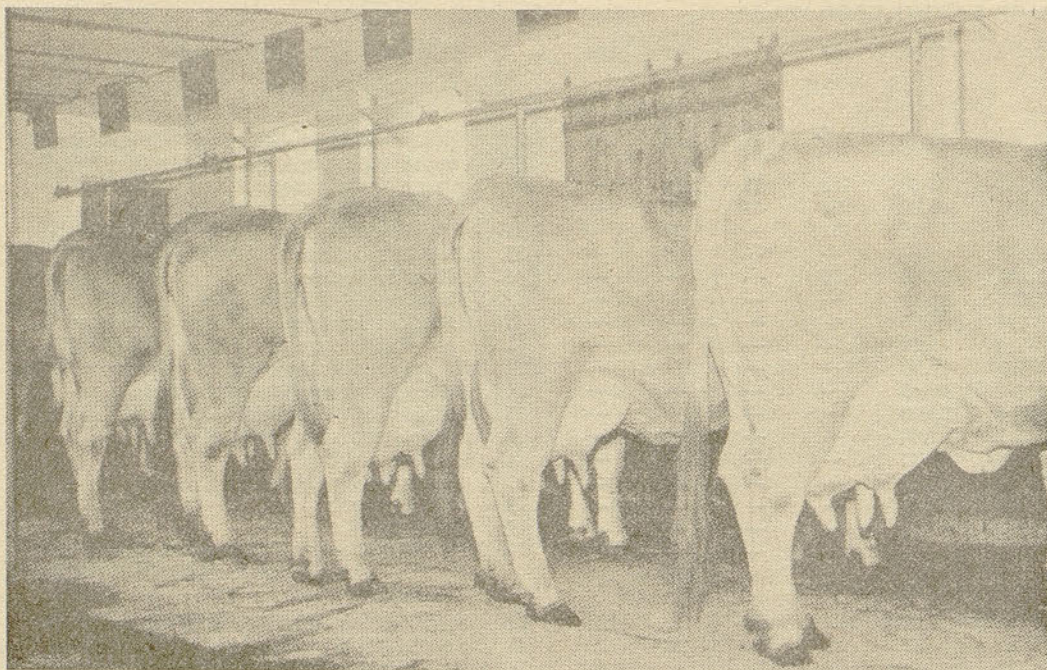
75. Bizjak Franc	Polzela
76. Mešič Anton	Polzela
77. Cajhen Ivan	Polzela
78. Cizej Ludvik	Podvin
79. Zolnir Ivan	Podvin
80. Zagoričnik Vinko	Podvin
81. Cimperman Janko	Podvin
82. Rakun Cvetko	Založe
83. Geršak Maks	Založe
84. Jezernik Andrej	Založe
85. Satler Alojz	Založe
86. Satler Miha	Založe
87. Vasle Milan	Založe
88. Kolenc Vlado	Ločica
89. Hojnik Alojz	Ločica

ZE GOTOVLJE

90. Škafar Anton	Gotovlje
91. Zupanc Jože	Gotovlje
92. Bizjak Ivan	Gotovlje
93. Bosnar Jože	Gotovlje
94. Trobiš Jaka	Gotovlje
95. Holobar Anton	Migojnice

ZE PETROVČE

96. Strenčan Viktor	Levec
97. Kuder Jože	Levec
98. Gajšek Erika	M. Pirešica
99. Sitar Anton	M. Pirešica
100. Podpečan Martin	Galicija
101. Grobelnik Anton	Galicija

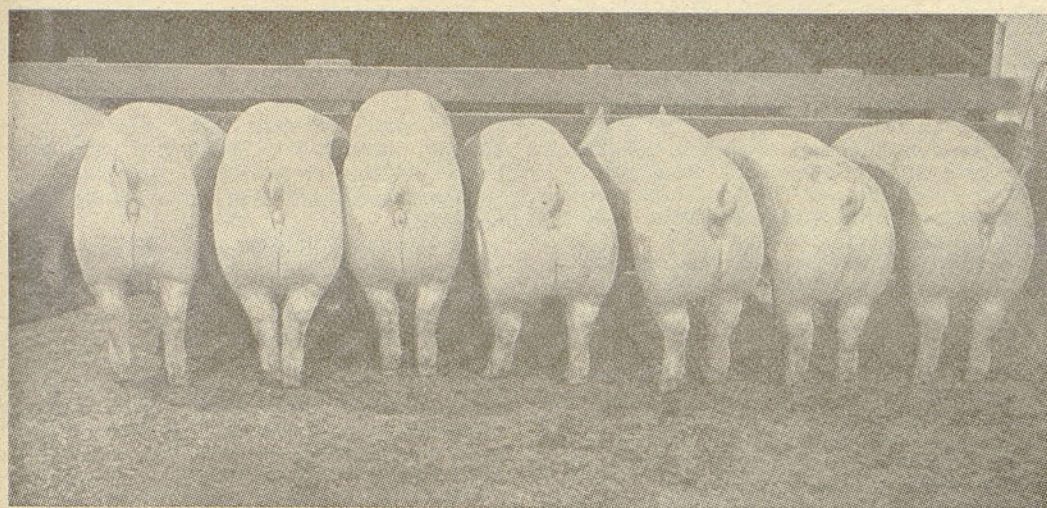
Odras načrtovanega osemenjevanja in dobre prehrane je dobra mlečnost

SVINJEREJA

UVAJANJE SODOBNIH POSTOPKOV ZA
DETEKCIJO ESTRUSA IN RANO
DIAGNOSTIKO BREJOSTI

DETEKCIJA ESTRUSA

Najbolj zanesljivo ugotovi pri svinji bukanje merjasec. To je možno ob osemenjevanju edinole na farmi. V kmečki reji namreč z uvedbo osemenjevanja merjasci odpadejo. Zaradi tega postane vsaj v začetku subjektivna detekcija estrusa velik problem, ki lahko močno vpliva na rezultate osemenjevanja. Zato je tako pomembno da rejci dobro poznajo znake bukanja pri svinjah, da bi lahko čim bolj uspešno in pravočasno odkrili živali, ki so v estrusu. Detekcija estrusa bo pri svinjah tudi pri nas mnogo boljša in osemenjevanje uspešnejše tam, kjer bodo rejci preusmerjeni v prašičerejo in s tem življenjsko zainteresirani za čimboljšo plodnost svinj.

Ob pomanjkanju svinjskega mesa je lep pogled na tako zdrave in izenačene repe

Za detekcijo estrusa pri svinjah sta na voljo dva priročnika, aparat Detest ter sintetični merjašev vonj v obliki spreja (SOA, CRESTAX). Zlasti primeren in obenem zelo dober stimulator bukanja je zadnji. Dokazano je, da je pri približno 80 % svinj v estrusu prav merjašev vonj tisti, na katerega živali tako značilno reagirajo. Doza spreja je sorazmerno poceni, zadostuje pa za testiranje 50 svinj. Pripravek je že postal nepogrešljiv osemenjevalčev pripomoček pri terenskem osemenjevanju svinj, ponekod pa ga že uporabljajo tudi rejci, ki imajo več plemenskih svinj.

RANA DIAGNOSTIKA BREJOSTI PRI SVINJAH

Gospodarnost reje plemenskih živali zahteva, da čimprej po osemnitvi zanesljivo vemo, če je žival breja. Nezanjsljiva postavljaja diagnoze brejosti pri svinjah na osnovi izostanka bukanja čez tri tedne po pristupu (osemenitvi), je bila povod za preizkus številnih metod za ugotavljanje brejosti, med katerimi sta za prakso primerni zlasti dve: hormonska in metoda s pomočjo ultrazvoka.

Metoda rane diagnostike brejosti s pomočjo ultrazvoka, ki smo jo pričeli uvajati na prašičerejskih farmah v letu 1975, v letu 1976 pa tudi na terenu, postaja v zvezi s terenskim osemenjevanjem svinj vse bolj zanimiva, tako za rejce kot tudi za veterinarske postaje, ki se ukvarjajo z osemenjevanjem. Dosedanji rezultati kažejo, da je tudi pri terenskih pogojih zelo zanesljiva ter omogoča hitro odkrivanje živali, ki se niso obrejele. Že mesec dni po osemnitvi zanesljivo vemo, če je svinja breja. Z aparatom ILIS PREG-CHEK namreč ugotavljamo brejost na osnovi povečane količine tekočine v maternici breje živali. Najbolj zanesljivo ugotovimo brejost med 30. in 65. dnem po osemnitvi. Nebreje živali lahko ponovno osemenimo ali pa jih

kot jalove izločimo. S tem prihranimo pri hrani in zmanjšamo proizvodne stroške.

Isti aparat v novejši izvedbi služi tudi za merjenje debeline hrbtne slanice pri prašičih. Z njim je torej mogoče tudi na terenu spremljati selekcijske dosežke pri živalih v kooperacijski proizvodnji. Prav s pomočjo osemenjevanja s semenom kvalitetnih izbranih merjascev bomo lahko najhitreje širili želene genetske lastnosti in s tem načrtno vplivali na kvaliteto prašičev v kmečki reji.

NAVODILA REJCEM ZA DETEKCIJO ESTRUSA

Mnogo bolj kot pri govedu je uspeh osemenjevanja svinj odvisen od sodelovanja rejcev s strokovnjaki, ki osemenjujejo. Kvalitetno merjaščevo seme bo zagotovila veterinarska postaja oz. farma, to, da bo svinja osemenjena o pravem času, pa je odvisno predvsem od rejcev.

Najprimernejši čas za osemnitev mladic je pri tretjem zaporednem bukanju. Tedaj so mladice stare okoli 8 mesecev. Morajo biti

odreveni, hrbet ukrivi in dvigne uhlje. Enako reagira, če jo pritisnemo z roko na hrbet ali če se nanjo vsedemo. Temu pravimo, da svinja stoji.

To je obenem najbolj zanesljiv znak, da se žival buka. Nekako istočasno začne plahneti sramnica, ki postaja vse bolj nagubana. Tudi njena barva ni več rožnatordeča, ampak rjavkasta ali modrikasta. Pojativna sluz postane gosta in lepljiva. Žival nima apetita.

Ob koncu bukanja opisane spremembe kmalu izginejo in žival ne stoji več.

Bukanje ugotavljamo tako, da se svinji, ki kaže znake estrusa oziroma priprave, približamo tako, da je ne vznemirimo. Bukanje ne smemo ugotavljati, kadar žival je ali kadar žival pričakuje hrano. Svinje najprej umirimo. Nato pritiskamo s konicami prstov ali s pestjo v njene lakotnice in na hrbet. Preko hrbta z eno roko poprimemo kolensko gubo na drugi strani živali in jo privzdignemo. Pritisk z občutkom povečujemo, ko se upremo z obema rokama živali na hrbet. Nazadnje se poskusimo na žival vvesti. Če svinja pri tem odreveni (stoji), je to znak, da se buka. Včasih je treba žival umirjati tudi več kot pet minut. Približno 20 do 30 % mladic pa se sploh ne umiri popolnoma, pa čeprav se bukajo. Na to ne smemo pozabiti zlasti tedaj, ko ugotavljamo bukanje pri boječih ali nervoznih živalih.

Najprimernejši čas za osemnitev je 24 do 30 ur (približno en dan) po tem, ko je začela svinja stati. Zato je tako važno, da rejec ugotovi, od kdaj svinja stoji.

To lahko ugotovimo precej natančno, če kontroliramo žival na zgoraj opisani način trikrat dnevno. Za vsak pregled živali potrebujemo največ 10 minut. Ta trud se bo bogato povrnil z uspešno osemnitvijo.

H. J. TOZD Kooperacija

NOVA DELIKATESA

Najmanj reprezentančna naših prodajalnih mesa v Celju je bila prav gotovo Gnjat v Prešernovi ulici. Majhen lokal, s premalo svetlobe ... Pa tudi po novi ureditvi je že prav ponižno prosila.

Pri Mesninah so se dela lotili že pred časom in zastavili malce drugače kot običajno. Predvsem so prodajalno namenili izključno prodaji delikates in jo ustrezno tudi uredili. Lokal sicer ni večji kot je bil, vendar bo za dobro ponudbo specialitet za hladne zakuske zadoščal. Kot kaže bo tudi ponudba za Celje nekaj novega; precej pripravljenih hladnih jedi, bogata izbira sirov, torej hladen obrok za marsikatero priložnost in tudi zahtevnejši okus.

Zadnje besedo bodo seveda imeli potrošniki — sladokusci. Zadnje priprave so mimo in delikatesa je odprta. Želimo, da bi nova delikatesa opravila svoje poslanstvo specializirane trgovine in ustregla mnogim, ki so težko pričakovali njen začetek poslovanja.

Eva Orač

POSKUSITE

Prav prikupna je nova embalaža za skutu Celeia. Pravzaprav na belozeleno-črnem pokrovčku piše Sveži sir, vendar je važnejša vsebina kot naziv. Nekoč je veljalo, da, kar pride iz naše Mlekarnice, je tudi dobro, celo odlično. Upamo, da tega slovesa ne bo izneveril niti sveži sir v novi embalaži (pravijo, da z manj kalorijami!). Prve pošiljke so že napredaj, zato je najbolje, če poskusite sami.

EO

Nizka stopnja varnosti v naših TOZD

VARSTVO PRI DELU JE TISTA ŠIROKA IN VSESTRANSKA DEJAVNOST, KI NAJ BI OMOGOČILA VARNOST PRAV VSAKEMU DELAVCU PRI NJEGOVEM DELU NA DELOVNEM MESTU. TO JE PREDVSEM IN V PRVI VRSTI VARNO, ZDRAVO IN UDOBNO DELO BREZ NEVARNOSTI ZA ŽIVLJENJE IN ZDRAVJE, SE PRAVI, BREZ NEVARNOSTI ZA NEZGODE, TELESNE POŠKODBE IN ZDRAVSTVENE OKVARE PRI DELU.

Varstvo pri delu je ustavna in osnovna pravica delovnega človeka v naši družbi, ki ne dopušča tveganja za življenje in zdravje človeka pri njegovem delu.

To in takšno varstvo pri delu morajo uresničevati tudi naše TOZD z vsemi oblikami dejavnosti, skratka, povsod pri vsakem delovnem postopku in ustvarjanju. To sočasno pomeni, da mora biti varstvo pri delu sestavni in neločljivi del prav vsakega dela.

Cilj naših letnih proizvodnih načrtov, ki so predvsem in v prvi vrsti učinkovitost in uspešnost gospodarjenja v vsaki naši TOZD, je torej moč doseči v najvišji meri le, če bomo zagotovili vsakemu delavcu pri delu zdravo, varno in udobno delo.

Delavec z občutkom varnosti pri delu, lahko v celoti posveti vse svoje fizične in umske sposobnosti delu, ki ga opravlja in tudi dosega najvišjo storilnost.

V naših TOZD je še vedno veliko število delovnih nezgod, telesnih poškodb in zdravstvenih okvar delavcev pri delu, kar dokazuje, da je prisotna pre nizka stopnja varnosti in zato slaba organizacija dela. Temu primeru pa je tudi nizka stopnja učinkovitosti proizvodnje in majhna delovna storilnost.

S splošnim pravilnikom o varstvu pri delu Hmezd smo sprejeli in dobili pravno osebo za izvajanje varstva pri delu v podjetju. Pravilnik je najpomembnejši v določilih, v katerih določa, da je varnost sestavni in neločljivi del vsakega procesa za pridobivanje dobrin:

- da vsi delavci, ki vodijo dela, so vsak osebno na svojem delovnem mestu odgovorni za izvajanje varstva pri delu,

- da morajo biti vsi delavci deležni varnostne vzgoje itd. ter

- da posamezne TOZD zlasti s specifičnimi procesi proizvodnje ali dejavnosti ali za dela s posebnimi pogoji, izdelajo, potrdijo in sprejmejo posebni pravilnik o ukrepih in normativih za varno delo za specifično področje dela.

Naloga nas vseh je, da zakonski predpisi kot interni pravilniki, ne bodo ostali le popisan papir, ampak, da bodo v celoti zaživel tako, da bo vsakemu delavcu zagotovljeno boljše delo, naloga službe varstva pri delu pa je predvsem strokovno delo na področju tega varstva.

Delovno področje ter pooblastila za delo in ukrepe službi varstva pri delu pri Hmezd je usklajeno z določili VI. poglavja pravilnika o varstvu pri delu Hmezd ter določili pravilnika o pooblastilih in organiziranju službe varstva pri delu v OZD (Ur. l. SRS, št. 16/75). Zahtevane naloge služba izpolnjuje zlasti pri rednih in izrednih sistematičnih pregledih urejenosti posameznih TOZD, oziroma dejavnosti.

Obdobni sistematični pregledi bi se po programu dela naj opravili vsaj dvakrat letno, vendar fizično, zaradi obsega dela, to ni mogoče.

Vsebinska dela splošnih nalog izhajajo iz zahtev, določenih v splošnih ukrepih varstva pri delu internega pravilnika.

Posebne naloge službe varstva pri delu pa se opravljajo na podlagi posebnih zahtev inšpekcijskih organov, zakonskih ali drugih družbenih zahtev, direktorija, pristojnih samoupravnih organov itd. ter so pri trenutni zasedbi prezahtevna in preobsežna.

Vsebinska dela posebnih nalog izhajajo tudi iz dela in potreb ostalih strokovnih služb podjetja ali TOZD do storitev SVD in niso sestavni del programa dela.

V lanskem letu je služba za varstvo pri delu opravila 137 pregledov delovnih mest, prostorov, strojev, naprav in primerov težjih delovnih nezgod. Delavci, ki delajo pri težjem delu in pri zdravju škodljivem delu, so bili pregledani na specialnih periodičnih zdravni-

ških pregledih, na osnovi katerih so pozneje bili tudi zaposleni oziroma razporejeni. Teh pregledov se je udeležilo 218 delavcev, od katerih jih je moralo le 16 na ponovni oziroma kontrolni pregled, 32 pregledanih delavcev pa ni dobilo ustreznega zdravniškega mnenja za opravljanje nadaljnjega poklicnega dela ali dela z zdravju škodljivimi vplivi.

Za vodstvene in strokovne delavce v podjetju so bili organizirani in izvedeni seminarji izključno iz teme s področja varstva pri delu ter en seminar iz varstva pri delu, ki sta bila kot sestavni del strokovnega programa izobraževanja delavcev in dva seminarja za izvršilne delavce. Tako je bilo na seminarjih in tečajih prisotnih skupaj 276 delavcev, od teh pa je uspešno opravilo preizkus znanja iz varstva pri delu 171 vodilnih in strokovnih delavcev, 62 traktoristov in 23 delavcev z IKV kvalifikacijo, torej skupaj 256 delavcev.

Stanje varstva pri delu v podjetju oziroma v posameznih TOZD je razvidno iz spodaj navedenih podatkov, dobljenih iz tekočih tri-mesečnih in letnih analiz. Število nezgod z ozirom na število zaposlenih rahlo upada, kar je razvidno iz odstotka poškodovanih, to dokazuje tudi indeks pogostosti. Tako je bil v 1976. letu poškodovan vsak 11,3 delavec. Težavnost oziroma resnost poškodb je v porastu, kar je z ozirom na sorodna podjetja, ki izkazujejo tovrstno vrednost z indeksom 12,6 zelo visoka, če vemo, da je bilo za nesreče izgubljenih kar 14,8 delovnih dni. Za izgubo delovnega časa je podjetje utrpelo samo pri neločljivi nadomestilo OD za 3.229 izgubljenih delovnih dni, kar čez 254.000 din. Zaradi nesreč pri delu je bilo čez 13 skozi vse leto izločenih delavcev iz dela. Občutni porast nesreč pri delu je v TOZD Kmetijstvo Zalec in Ilirska Bistrica, medtem ko je tudi resnost nesreč največja v TOZD Kmetijstvo Zalec, ki je skoraj dvakrat večja od podjetniške vrednosti.

Kot pretekla leta, je bilo tudi tokrat največ nesreč zaradi kršitve osnovnih načel varnega in smotrnega načina dela ter zaradi uporabe neustreznih delovnih pripomočkov pri delu. Zanimivo je dejstvo, da sta se pripetili samo dve nezgodi zgolj zaradi nepoučenosti pri delu.

Pri nezgodah so bile največkrat udeležene roke, nato noge, trup in glava. Zaradi nezgod je devet delavcev postalo invalidi, trije so se v prometu smrtno ponesrečili. Za najnevarnejši mesec veljata februar in avgust, za dan ponedeljek in v dnevni čas od 12. do 14. ure. Na splošno še vedno velja, da moški delajo manj varno in previdno od žensk. Od zaposlenih se je v odstotkih pri delu poškodovalo delavcev še vedno v starosti od 18. do 30. leta (skoraj polovica od ponesrečenih).

Potreba po uspešnejšem urejanju splošnega in normativnega varstva je iz leta v leto večja in zahtevnejša, zlasti pri zagotavljanju predhodnega varstva, ki pa se mora razširiti tudi na proizvodna, tehnološka, organizacijska in druga področja združenega dela.

Kršitev zahtev varstva pri delu je opaziti kar v osnovah. Pri razpisih ali objavah prostih delovnih mest, se ne uveljavlja pogoj oziroma zahteva o obvladanju zahteve znanja iz stvarine varstva pri delu za DM, za katero to predvideva akt o sistemizaciji. Iste napake se opažajo pri zaposlovanju ostalih delavcev, zlasti za zasedbo na nevarnejših in zdravju škodljivih mestih. Pri slednjih se zanemarjajo tudi obvezni prehodni zdravniški pregledi. Pri nabavah strojev, naprav in ostalih delovnih sredstev se še vedno načelno zanemarjajo stališča in vrednosti pomena delovnih potreb. Posledice takšnega odnosa se v poznejšem času odražajo kot nepotrební strošek zaradi nepotrebnih dodatnih del in opreme. Tudi pri naročanju raznih načrtov in izdelavi objektov pri zunanjih kot domačih

projektantov in izvajalcev, se zanemarjajo določila 5. člena zakona o varstvu pri delu. Tudi naknadno pridobljeno soglasje od pooblaščenice institucije o upoštevanju osnovnih varnostnih zahtev, vedno niso dovolj popolni, ker se več ali manj nanašajo le na določeno oziroma naročeno mnenje ali oceno (električni del, gradbeni del), medtem ko se kompleksno varstvo v projektih ne rešuje, posebno ne interne zahteve. Takšno sekundarno reševanje varstvenih problemov je vedno dražje od primarnega.

Izvajanje sanacijskih in ureditvenih ukrepov, zahtevanih od RID, službe VD v podjetju ali drugih činiteljev, ne potekajo sočasno v zahtevanih rokih ali pa se sploh ne realizirajo.

Z ozirom na število zaposlenih in raznostnost dejavnosti podjetja ter število ponesrečenih ob upoštevanju stopnje nevarnosti, zlasti še ob širitvi dejavnosti in večanju podjetja na eni strani ter zahteve dela po programu in obvezi republiškega pravilnika o delu službe varstva pri delu, je delo službe zelo raznoliko, prezahtevno in preobremenjeno, pa čeprav so v TOZD Strojna, Mesnine in Kmetijstvo Ilirska Bistrica določili poblaščenega delavca.

Neprimernost delovnega prostora in okolja, če je v delo vključeno tudi študijsko delo, ki ga proučevanje strokovnosti in postopkov posameznih tehnologij še kako zahteva. Intenzivno in pogosto študijsko in kreativno delo je zlasti potrebno ob vsakokratni izdaji navodil, normativov ali izdelavi drugih osnutkov in načrtov za posamezne ukrepe.

Neprimerna povezava, koordinacija in delitev dela.

Do nekaterih že naštetih problemov pride zaradi neprimerne odnosa nekaterih strokovnih služb do upoštevanja zahtev varstva pri delu. Ti problemi pa bi bili v večji meri ublaženi ali do njih sploh ne bi prišlo, če bi bila koordinacija od strani strokovnih služb do službe varstva pri delu boljše. V samoupravnih aktih (pravilniku o VD, pravilu o osnovni in izvedbi investicij) je sicer določena primerna koordinacija, toda žal le na papirju. Služba je večkrat obremenjena z nenamenskimi delom z raznim administrativnim delom. Ažurnost dela te je večkrat odvisna tudi od odnosov znotraj skupnih služb in celo sekretariata.

Vrednotenje in ocenitev dela službe varstva je z ozirom na zahteve in obseg dela, v primerjavi z razmerami vrednotenja dela v podjetju neprimerna in v nasprotju s pravili.

Značilno je, da se pri vsakokratnem vrednotenju tega dela, to delo ne vrednoti po zahtevah narave dela že iz preprostega razloga, ker to delo nihče ne pozna.

Dogaja se tudi, da ponekod vodstveni delavci preočitno zapostavljajo varnost. Zdi se jim škoda minimalnih sredstev za zavarovanje delovnega mesta ali vzgojo delavcev za potrebno strokovnost delavcev. Pri takšni tehnokratski miselnosti služba varstva pač ne more uspeti, zlasti če so hkrati ti še delavci na vplivnih položajih. V takšnih primerih činitelji varstva celo neodgovorno ščitijo določene delavce, ki odločajo na posameznih področjih brez poslušanja za varstvene probleme.

Neodgovorno in površno je poročanje v zvezi z delovnimi nezgodami (izpolnjevanje in pošiljanje prijav o nesrečah pri delu, izpolnjevanje in pošiljanje poročil v zvezi z odsotnostjo z dela zaradi nesreč ali bolezni).

Tudi o pričetku del s povečano nevarnostjo največkrat nihče ne poroča ter se prepogosto varnostni ukrepi prepuščajo naključju.

Nekatere TOZD ne rešujejo problemov varstva sistematično, organizirano in strokovno. S samoupravnim sporazumom o združitvi dela in sredstev v podjetje Hmezd so sicer TOZD poverile skupno službo za varstvo pri delu, da za podjetje kot celoto in vse TOZD opravlja splošne in posebne naloge v zvezi z varstvom pri delu v smislu določil internega pravilnika, vendar primeri kažejo stremiljenje po svojstveni tovrstni dejavnosti. Zaradi tega nekatera stališča drobimo, čeprav bi morala biti enotna že zaradi možnosti porušitve skupnih razmerij do drugih strokovnih služb.

J. Z.

Poletne športne igre Hmezada

VLEČENJE VRVI

Vrstni red

- I. ekipa Mlekarna
- II. ekipa Mlekarna
- III. ekipa Kooperacija
- IV. ekipa Mlekarna

KROS

- Pavlič Tomislav, Mlekarna
 - Dimič Dušan, Kmetijstvo
 - Hriberšek Franc, Mlekarna
 - Đuras Zvonko, Mlekarna
 - Kralj Vlado, Kooperacija
 - Žolnir Milan, Kooperacija
- Ekipno:
- Mlekarna
 - Kooperacija

ODBOJKA

Notranja trgovina : Strojna	2:1
Kooperacija : Notranja	2:0
Kooperacija : Strojna	2:1

KEGLJANJE

	kegljev
1. Kačič Ludvik (Gostinstvo)	423
2. Jager Vlado (Gostinstvo)	392
3. Ivačič Franc (Mesnine)	382
4. Zidar Tone (Hmezad)	379
5. Bukovnik Branko (Notranja trgovina)	367
6. Semprimožnik (Notranja trgovina)	361
7. Stropnik (Strojna)	355
8. Cmok (Notranja trgovina)	353
9.—10. Vašl (Strojna)	352
9.—10. Birska (Hmezad exp. — imp.)	352

Ekipno: moški	kegljev
1. Gostinstvo	815
2. Hmezad	731
3. Notranja trgovina	728
4. Mesnine	714
5. Strojna	707
6. Mlekarna	677
7. Kooperacija	629
8. Skupne službe	620
Ženske:	
1. Gostinstvo	658

REZULTATI STRELJANJA ZRAČNO PUŠKO

	krogov
1. Čižmišija Ivo, TOZD Mesnine	148
2. Žolnir Milan, DS Skupne službe	147

3. Jurak Jože, TOZD Notranja trg.	146
4. Založnik Marjan, TOZD Mesnine	133
5. in 6. Vidmar Jonez TOZD Mlekarna	128
Hriberšek Franc, TOZD Mlekarna	128
7. Štraus Marjan, TOZD Mesnine	125
8. in 9. Rak Jože, TOZD Mesnine	123
Založnik Franc, TOZD Mesnine	123
27. Šabjan Jože, TOZD Kooperacija	72

Ekipno

- TOZD Mesnine 281 (Čižmišija, Založnik)
- TOZD Notr. trg. 263 (Jurak, Semprimožnik)
- DS Skupne službe 257 (Žolnir, Zupanek)
- TOZD Mlekarna 256 (Vidmar, Hriberšek)
- TOZD Kooperacija 237 (Sredovšek, Pekošak)
- TOZD Strojna 219 (Vesković, Svetko)

Ženske

- Gerčar Zvonka 106 krogov.

NAMIZNI TENIS

Rezultati:

- Dronjak (Mesnine)
- Tekavc (Strojna)
- Jurak (Notranja trgovina)
- Žibret (Strojna)
- Marinček (Mesnine)
- Breznik (Strojna)
- Čmer (Kooperacija)
- Cizej (Mesnine)
- Burkeljc (Strojna)
- Jager (Strojna)

Ekipno:

- 2. Mesnine
- 2. Strojna
- Notranja trgovina
- 5. Gostinstvo
- 5. Kooperacija

KOČNI VRSTNI RED

1. Kooperacija	točk
2. Notranja trgovina	62
3. Mlekarna	55
4. Strojna	44
5. Mesnine	40
6. DS Skupne službe	36
7. Gostinstvo	24
8.—9. Kmetijstvo	16
8.—9. Export-Import	8

V ečnamenska dvorana Golovec je spet dokazala, da je bil takšen objekt v Celju nadvse potreben in da ga lahko za večje prireditve tudi prav smotrno uporabijo. V zgornjih prostorih so se pomerili šahisti, v dvorani sprva hkrati po tri ekipe košarkašev in nato odbojkarjev, v spodnjih prostorih so se hkrati merili strelci in strelke, medtem ko je bila etaža v srednjem delu bojišče namiznoteniških igralcev in igralk. Le rokometiški in nogometiški so bili na igrašču na Skalni kleti, medtem ko so morali kegljači pač na »svoje«. Kegljaških steza Golovec še nima.

V takšnem vsešportnem vzdušju so se srečali živilci Slovenije v najrazličnejših šport-

Šport in rekreacija skozi celo leto

nih srečanjih na igrah živilcev. Rezultati povedo, kako so tekli dvoboji, ne morejo pa pripovedovati o vročih željah za uspeh, o uspešnem Merxu v več panogah, o bučnem navijanju, o požrtvovalnih tekmovalcih, ki so še komaj stali na nogah po celodnevni tekmi, pa so vseeno vztrajali in se borili, o tekmovalcih, ki so igrali dopolodne rokomet pri Skalni kleti in prišli v popoldanski finale (Kainz — Strojna in Jurak — Notranja trgovina), pa vmes igrali odbojko in divjali z enega igrišča na drugega, da so okrepili in pomagali obema ekipama. Ne, o tem rezultati ne povedo nič. Bil je nepozaben dan za športnike Hmezada, ki so tokrat prišli med živilce boljše pripravljeni in opremljeni, čeprav so ekipe lovili skupaj še zadnje jutro. Toda dokler bomo šport in rekreacijo uganjali le dan pred tekmo, bodo takšni rezultati briljantni, saj pošiljamo neuigrane ekipe, ljudje se med seboj komaj poznajo, celo vikajo se, pa so v isti ekipi z ramo ob rami. Ne le, da je potrebno končno tudi pri nas zagotoviti rekreaciji stalno prisotnost, če hočemo doseči zdravo rekreacijo, takšna športna srečanja sploh niso primerna, kajti ljudje precejeno in preveč napnejo svoje sposobnosti. Imamo dobre športnike in dobre igralce, to so dokazali, zagotoviti pa jim moramo rekreacijo skozi vse leto, več srečanj med TOZD, celo med delovnimi skupinami. Prostor? Niso vprašanje! Potrebujemo človeka, ki bo za našo rekreacijo moral poskrbeti in bo to tudi z veseljem opravljal!

EO

IV. poletne športne igre živilcev SR Slovenije

Igre so bile v Celju 18. junija 1977

REZULTATI TEKMOVANJ

Moški — 1500 m

KROS

- DINOVIĆ Ferit (Fructal-Alko) — 4:06,7
- ŠTOR Branko (Fructal-Alko) — 4:08,4
- PAVLIČ Tomislav (Hmezad) — 4:11,4
- NABRGOJ Juri (Fructal-Alko) — 4:13,6
- VELADIĆ Mustafa (Žito) — 4:15,6
- MUHA Franc (Etol) — 4:17,8
- TIGENGRUBER Alojz (Hmezad)
- HRIBOVŠEK Franc (Hmezad)
- DJURAS Zvonko (Hmezad)

Tekmovalo je 35 tekačev.

EKIPNI VRSTNI RED

1. FRUCAL-ALKO	točk
2. MLINOTEST	19

3. HMEZAD
4. INTES
5. ŽITO
6. ETOL
7. EMONA
8. KOLINSKA
9. MERX

Ženske — 800 m

- URANKAR Marija (Sav. mag.) — 2:13,7
 - PANN Marija (Merx) — 2:21,4
 - KOČUNIK Dragica (Intes) — 2:24,2
 - SVET Cvetka (Sav. mag.) — 2:24,6
 - BELE Marija (Merx) — 2:26,2
 - PUŠNIK Vera (Merx) — 2:27,1
 - VOLK Jelka (Hmezad)
 - VOGA Helenca (Hmezad)
 - ŠIMEK Katja (Hmezad)
- Teklo 30 tekmovalk.

EKIPNI VRSTNI RED

1. SAV. MAGAZIN	točk
2. MERX	19
3. INTES	15
4. EMONA	12
5. KOLINSKA	10
6. HMEZAD	9
7. FRUCTAL-ALKO	8
8. MLINOTEST	7
9. ŽITO	6

KRAS — na cilj prispeli samo dve tekmovalki

VLEČENJE VRVI

INTES : HMEZAD	2:0
HMEZAD : UNION	0:2

UVRSTITEV

1. UNION	točke
2. ŽITO	19
3. KOLINSKA	15
4. INTES	12
5. EMONA	10
6. MLINOTEST	9
7. HMEZAD	8
8. MERX	7
9. FRUCTAL-ALKO	6

ŠAH

1. INTES	točk	točk
2. AGROKOMBINAT	39	23
3. MERX	37,5	19
4. KOLINSKA	37,5	16
	32	14

(Nadaljevanje z 11. strani)

5. HMEZAD	25,5	13
6. MLINOTEST	24	12
7. ŽITO	23,5	11
8. LJUBLJ. MLEKARNE	22	10
9. ETOL	18	9
10. SLOVIN	16,5	8
11. JELSA	15	7
12. PIVOVARNA Laško	13,5	6
13. FRUCTAL	6	5

KOŠARKA

Pivovarna : Hmezad	50:32
Merx : Hmezad	41:19
Hmezad : Kolinska	50:22

UVRSTITEV

1. MERX	17
2. UNION	13
3. FRUCTAL-ALKO	10
4. PIVOVARNA Laško	8
5. HMEZAD	7
6. ŽITO	6
7. KOLINSKA	5

NAMIZNI TENIS — moški

Center : Hmezad	0:2
Hmezad : Kolinska	0:2

UVRSTITEV

1. KOLINSKA	26
2. ETOL	22
3. SLOVIN	19
9. HMEZAD	12

Sodelovalo 16 ekip.

KEGLJANJE MOŠKI — ekipno

	keglji	točk
1. MLINOTEST	282+256=538	28
2. INTES	261+276=537	24
3. EMONA	262+264=526	21
8. HMEZAD	247+248=495	15

Za Hmezad so nastopali: Čehovin, Birsar, Zidar, Cmok, Kačič, Bukovnik. Sodelovalo 20 ekip.

STRELJANJE ŽENSKE — ekipno

	krogi	točk
1. KOLINSKA	424	25
2. MERX	412	21
3. FRUCTAL-ALKO	392	19
15. HMEZAD	160	5

Sodelovalo 15 ekip.

STRELJANJE MOŠKI — ekipno

	krogi	točk
1. INTES	790	29
2. PIVOVARNA Laško	788	25
3. MERX	777	22
13. HMEZAD	664	11

Tekmovalo 19 ekip.

NAMIZNI TENIS — ženske

Hmezad : Emona	0:2
----------------	-----

KEGLJANJE ŽENSKE — borbeno

	Keglj	Točke
1. INTES (Okreša, Dolenc, Novak, Sešerko)	83+125=208	25
2. MLINOTEST (Peljhan, Breclj, Stegovac, Bajc)	111+ 93=204	21
3. HMEZAD (Hlupič, Štampar, Košar, Cilenšek)	100+ 91=191	18

Sodelovalo 17 ekip.

UVRSTITEV

1. MERX	21
2. EMONA	17
3. KOLINSKA	14
8. HMEZAD	8

Tekmovalo 12 ekip.

NOGOMET

Žito : Hmezad	2:1
Droga : Hmezad	2:2

UVRSTITEV

1. LJUBLJ. MLEKARNE	25
2. INTES	21
3. ŽITO	18
4. MERX	16
5. FRUCTAL-ALKO	15
8. HMEZAD	12

Tekmovalo 15 ekip.

ROKOMET

Fructal : Hmezad	9:15
Hmezad : Žito	15:10

FINALE

Merx : Hmezad	20:14
Hmezad : Intes	11:19

UVRSTITEV

1. MERX	19
2. INTES	15
3. HMEZAD	12

Sodelovalo 9 ekip.

ODBOJKA

Fructal : Hmezad	0:2
Hmezad : Ljublj. mlekarne	1:2

FINALE

1.—2. Merx : Ljublj. mlekarne	2:0
3.—4. Hmezad : Kolinska	2:0

UVRSTITEV

1. MERX	17
2. LJUBLJ. MLEKARNE	13
3. HMEZAD	10

Tekmovalo 7 ekip.

KONČNI VRSTNI RED

	točk
1. Merx Celje	211
2. Intes Maribor	199
3. Kolinska Ljubljana	182
4. Fructal-Alko Ajdovščina	161
5. Žito Ljubljana	159
6. Mlinotest Ajdovščina	153
7. Hmezad Žalec	150
8. Emona Ljubljana	119
9. Ljubljanske mlekarne	107
10. Slovenija vino Ljubljana	97

Nastopilo je 24 organizacij združenega dela.

Elektronsko — računski oddelek se je preselil

Elektronsko-računski oddelek ali ERO, kakor ga na kratko označujemo, je do sredine maja delal v zelo utesnjenih prostorih. V eni pisarni so delali na primer kar štirje organizatorji in programerji. To je glede na značaj njihovega dela (umsko delo, razgovori s koristniki obdelav) neugodno vplivalo na delovno učinkovitost. Poleg tega so bili delovni prostori tega oddelka razporejeni od pritličja pa do II. nadstropja v stavbi DS Skupnih služb Hmeza.

Prostorskega problema pa ni bilo mogoče rešiti tako enostavno. Na investicijo v nove prostore ni bilo misliti, saj oddelku primanjkuje denarja celo za najnujnejšo nabavo opreme. Šele z izpraznitvijo stavbe skupnih služb TOZD Notranja trgovina, ki pa je last TOZD Hmezad export-import, je nastala možnost za preselitev. Ta TOZD nam je prostore res dala v najem. Tako smo v stavbo, ki stoji neposredno ob Mešalnici krmil v Žalcu, preselili ves oddelek, razen računalnikov. V novi stavbi deluje torej sprejem dokumentacije, luknjalnica in strokovni delavci skupaj z vodstvom oddelka.

S tem smo rešili prostorsko stisko. Obstaja pa še problem odmaknjenosti računalnikov od organizatorjev in programerjev, posebno ob reševanju zastojev. Izgleda, da bomo uredili tudi to, saj je že dogovorjeno, da bodo izpraznili prostor sedanje mizarske delavnice in ga preuredili v sistemski prostor. S tem bodo izpolnjeni vsi prostorski pogoji za nadaljnji razvoj elektronsko-računskega oddelka. V večji meri kot doslej pa bomo morali začeti misliti in delati na področju tehnične posodobitve delovnih priprav, saj prostori brez ustrezne opreme ne omogočajo višjega nivoja organizacije obdelave podatkov. T. G.

Suša

Junija je bilo zelo toplo in skoraj cel mesec brez padavin. Zemlja se je zelo izsušila. Suša se pozna na hmelju, najbolj prizadeti pa so travniki, ki po obilni prvi košnji obetajo zelo slabo. Ječmenu ni škodilo, zelo prizadeta je pšenica. Na obronkih je zemlja tako razpokana, da ponekod lahko v razpoke porinemo celo roko. Vodnjaki po obronkih presahujejo in zmanjkuje kapnice, pa tudi Ložnica se komaj še vleče.

Hmeljišča namakamo. Ljudje zrejo v večje oblake in vsak dan pričakujejo odlično močnejše deževje. Vy

Za vse enako

Za malice pa tudi kosila je po naših TOZD in DE poskrbljeno. Ljudje so s hrano povsem zadovoljni. Vsem tako ali tako nikdar ne moremo ustreči. Lahko pa smo do vseh pravični. Za kaj gre? Za malice dobivamo regresirane bloke. Za te bloke dobimo malico vsak delovni dan. So pa ljudje, ki so bolni ali malice iz kakršnegakoli vzroka ne jedo, ali jedo le delno, drugi so pa kakšen dan odsotni, so na sejah izven svoje enote ali kako drugače onemogočeni priti na malico; so tudi taki, ki jedo doma ali si malico prinesejo s seboj. Naj bo že kakor hoče, bloki jim ostanejo. Za te bloke na koncu meseca nakupijo razna živila. Tako delajo po drugih OZD pa tudi pri nas, toda ne povsod.

V TOZD Kmetijstvo Žalec v Šempetru imajo za bloke dvojno merilo. Za večino abonentov velja pravilo, če ne ješ, si si sam kriv in za neizkoriščene bloke ne dobiš nič. Zadnje čase pa so odkrili, da nekateri za neizkoriščene bloke na koncu meseca le dobijo živila v protivrednosti, in upravičeno negodujejo.

Urednik

VREMENSKI PREGOVORI

Drugi dan malega srpnar lepo, še štirideset dni bo tako; drugi dan malega srpnar grdo, tako še štirideset dni bo.

Če na Magdalene dan dežuje, dolgo slabo vreme oznanjuje.

KADILSKA

— Mi kadilci smo najbolj potrpežljivi. Še nikoli se ni nihče pritoževal zaradi nekadilcev.

Idealizem je sposobnost videti ljudi takšne, kakršni bi bili, če ne bi bili takšni, kakršni so.

Nikar ne verjemite joku starca, otrok in žena.

Kdor se hrani z upanjem, umira lačen.

Velik človek se drži jedra, ne pa lupine.

Če bi narava imela toliko zakonov, kot jih ima država, ji še sam bog ne bi mogel vladati.

Glasilo Hmeljar izdaja delavski svet podjetja »Hmezad« Žalec. Ureja uredniški odbor: predsednik Anton Gubenšek, dipl. inž., in člani: Janez Luževič, dipl. inž., Bogdan Pugelj, dipl. inž., Lamut Franc, dipl. vet., Eva Orač in Miljeva Kač, dipl. inž., - urednica strokovne priloge za hmeljarstvo. — Glavni in odgovorni urednik Vili inž. Vybihal. — Uredništvo je v podjetju »Hmezad« v Žalcu, Ulica žalskega tabora 1. — Glasilo izhaja enkrat mesečno v 4.500 izvodih. —

HMELJAR

1977/5

PRILOGA HMELJARJA

IV. JUGOSLOVANSKI SIMPOZIJ ZA HMELJARSTVO

Jože BREŽNIK, dipl. ing. agr.

Poljoprivredni fakultet OOUR Institut za ratarstvo i povrtarstvo Novi Sad, Zavod za hmelj i tehnički sirak Bački Petrovac in Institut za hmeljarstvo in pivovarstvo Žalec sta v dneh 1. in 2. junija 1977 pod pokroviteljstvom Privredne komore Jugoslavije — grupacije za

hmelj, organizirala v Velenju IV. jugoslovanski simpozij za hmeljarstvo. Simpozija, ki je po mnenju udeležencev zelo uspel, se je udeležilo prek 130 hmeljarskih strokovnjakov in predstavnikov jugoslovanske industrije piva in slada. Kot gost se je simpozija udeležil tudi

dr. Peter Pavlič, generalni sekretar Mednarodnega hmeljarskega biroja.

Referatom, ki so jih pripravili in na simpoziju prezentirali strokovnjaki Poljoprivredne fakultete Novi Sad, Zavoda za hmelj i tehnički sirak Bački Petrovac, Instituta za hmeljarstvo in pivovarstvo Žalec in strokovnjaki iz proizvodnje s področja Vojvodine ter Makedonije, so vsi prisotni z zanimanjem sledili.

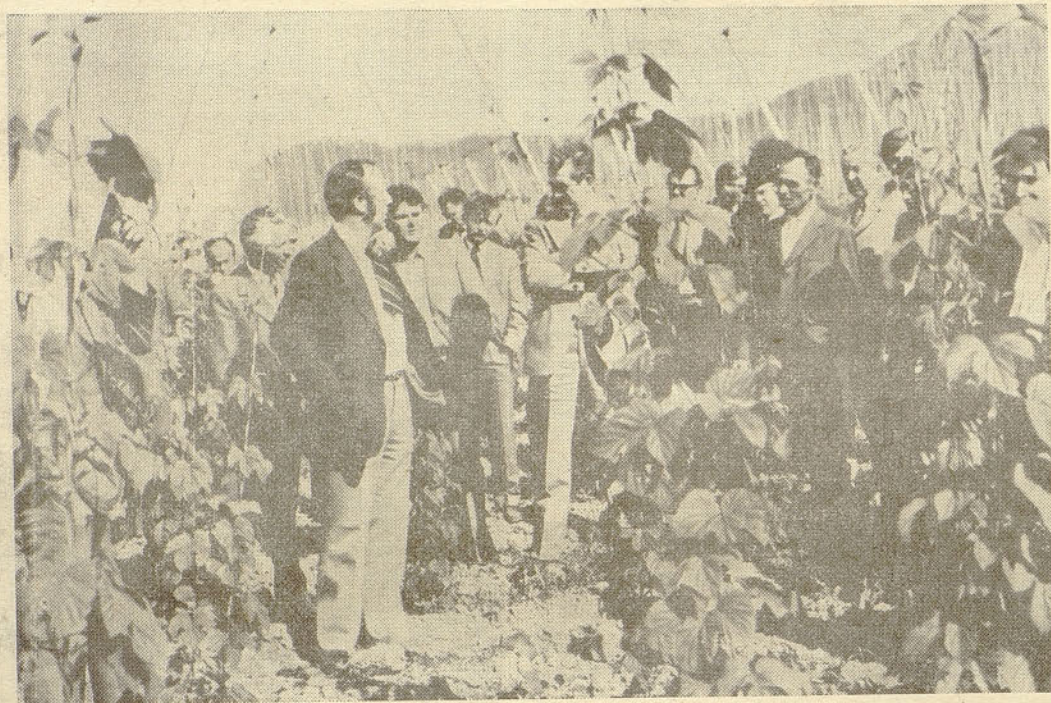
Prezentirani referati so zajeli celotno hmeljsko problematiko: žlahtnjenje, agrotehniko, fertilizacijo, namakanje, varstvo, kemizem, izkoriščanje hmeljne rastline (odpadkov pri strojnem obiranju) za živinsko krmo in proučevanje svetovne bilance hmelja.

Referati in diskusije po posameznih referatih so pokazali visok nivo strokovnosti in znanstveni pristop k reševanju posameznih problemov.

V popoldanskem programu so si 1. junija udeleženci simpozija ogledali hmeljišča v Savinjski dolini (Loke pri Drešnji vasi), »hmeljsko mehanizacijo« (KH, TOZD Notranja trgovina) in naprave za briketiranje hmelja (KH, TOZD Hmezad export-import).

Ob 18. uri je udeležence simpozija sprejel (v NAMI) predsednik Skupščine občine Žalec tov. Vlado Gorišek, predsednik izvršnega sveta SO Žalec tov. Jože Jan pa je prisotnim podal izčrpano informacijo o občini Žalec in njenem nadaljnjem razvoju. Obema se za sprejem in pogostitev v imenu organizatorjev najlepše zahvaljujem.

Popoldne 2. junija so si udeleženci simpozija ogledali turistični center Golte in z zaključno večerjo, ki sta jo financirala TOZD Kooperacija Žalec in TOZD Kmetijstvo Žalec (obema v imenu organizatorjev najlepša hvala), zaključili simpozij.

Udeleženci simpozija si ogledujejo hmeljišča v Lokah pri Drešnji vasi

Kontrola kvalitete polipropilenske vrvice za hmelj v hmeljiščih SR Slovenije v letu 1976

Dr. Tone WAGNER, mgr. agr.
Milan VERONEK, kmet. ing.

1. Problematika

Slovenski hmeljarji, ki pridelujejo hmelj na žični vzgoji, so v letu 1976 uporabili za vodila, to je oporo hmelju, podobno kot prejšnja leta polipropilensko vrstico za hmelj, ki jo izdeluje Tekstilna tovarna Motvoz in platno Grosuplje.

V letu 1976 so hmeljarji uporabili največ vrvice razreda 1200, ki odgovarja zahtevam običajnih pridelovalnih prilik, za bolj ali manj zahtevne okoliščine pa so se posluževali tudi vrvice nižjega ali višjega razreda. Hmeljarji se na osnovi strokovnih navodil z ozirom na stanje hmeljnih nasadov in pridelovalne okoliščine, sami odločajo za odgovarjajočo vrstico za hmelj. Pri tem pa je v preteklih letih včasih prihajalo do napačnih odločitev.

Vzroki za to so različne narave, v glavnem pa izhajajo iz premajhne seznanjenosti ve-

riga, po kateri vrstica potuje od proizvajalca do direktnega potrošnika, neugodno pa je na uporabnika vplivalo tudi nihanje kvalitete vrvice za hmelj, ko so to še uvažali in prehod na vrstico drugega dobavitelja.

V letu 1976 pri izbiri ustrezne vrvice za določene prilike v praksi ni bilo toliko napak kot prejšnja leta. Hmeljarji so leta nazaj največkrat izbrali za svoje nasade pretanko vrstico. V letu 1976 je bilo teh manj, opaziti pa je bilo več druge skrajnosti, da so bila hmeljišča opremljena z vrstico razreda 1000 tudi tam, kjer to ne bi bilo potrebno. Pri pravilni izbiri je vsekakor pomembno poznavanje proizvoda in ustaljena kvaliteta. TT Grosuplje opremlja slovenska hmeljišča z vrstico že od leta 1972.

2. Sončna osvetlitev leta 1976

Na vzdržljivost vrvice za hmelj imajo poleg pravilnega dimenzioniranja in teže rasilin večji vpliv tudi vremenske razmere. V letu

UDK 633.819:631.54

1975 smo zabeležili v času vegetacije hmelja veliko število deževnih dni in malo sončnih ur, v letu 1976 pa je hmeljišča pestila bolj suša in močna sončna pripeka.

ŠTEVILO SONČNIH UR V PRIMERJAVI Z VEČLETNIM POVPREČJEM

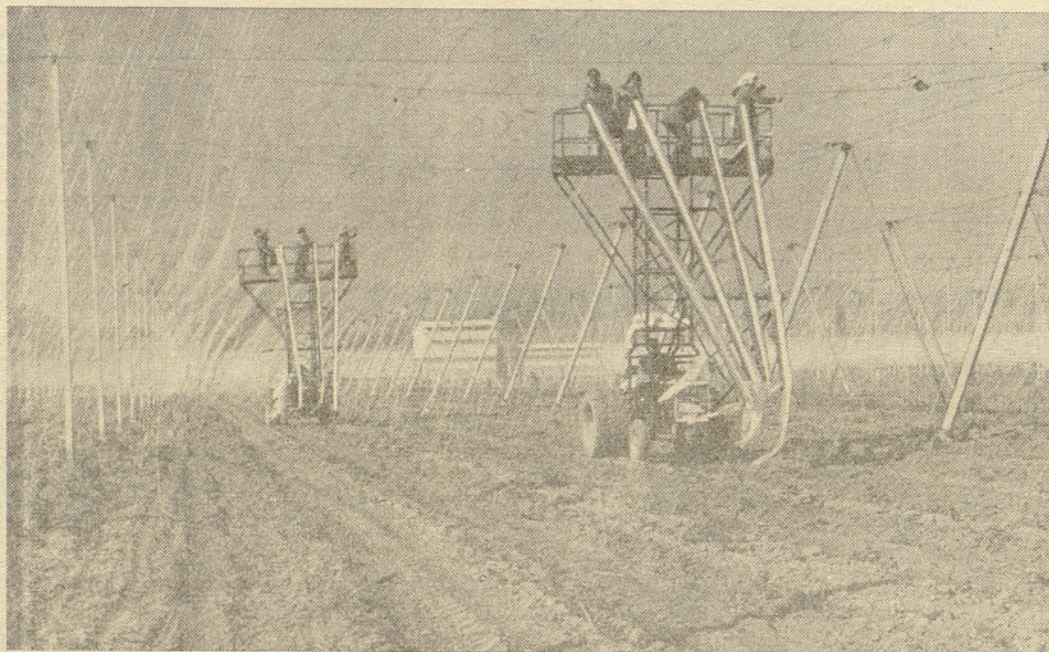
Mesec	Povprečje 1964—1974	1976	Relativno na večletno povprečje
April	154,6	185,3	119
Maj	212,1	228,0	107
Junij	193,5	237,5	123
Julij	251,2	212,7	85
Avgust	215,0	132,5	62
Vsota	1026,4	996,0	
Relativno	100	97	

Prva polovica vegetacije je bila nadpovprečno osvetljena, druga pa je bila občutno pod večletnim povprečjem. Z ozirom na to, da je opora v drugi polovici vegetacije že pretežno zaščitena pred soncem s strani rastlin, menimo, da je pp-vrvica v hmeljiščih

Pri izbiri vodil je potrebno precej spretnosti, pa tudi nekaj sile, posebno če so tla presuha

v letu 1976 bila zaradi odprtosti v prvi polovici vegetacije povprečno izpostavljena soncu. Močnejših vetrov, razen nevihte s točo na ožiem področju, ki v hmeljiščih napravijo veliko škode, v letu 1976 na področju Zgornje in Spodnje Savinjske doline ter v celjski kotlini ni bilo.

Do napeljave hmelja steče po hmeljišču veliko prevozov. Prevlažna tla so zelo ranljiva

3. Rezultati meritev

Merila za ugotavljanje kvalitete vrvic za hmelj, temeljijo v glavnem na zapažanjih v hmeljnih nasadih in na zbiranju podatkov na terenu ter mehanskih preizkusih vzorcev s terena.

3.1 Kvalitete polipropilenske vrvice v hmeljišču v letu 1976

Tabela št. 1 PP — tip 1200

Zap. št.	Kraj	Kvaliteta polipropilenske vrvice		
		g/m	m/kg	Pretržna sila kp
1.	Orla vas	0,889	1124	28,60
2.	Preserje	0,879	1137	25,70
3.	Rečica ob Savinji	0,900	1111	24,60
4.	Roje	0,883	1132	28,12 rumena
5.	Šmarjeta	0,844	1184	28,36
6.	Tabor	0,896	1116	28,81
7.	Vojnik	0,876	1141	28,46 modra
8.	Žalec	0,874	1144	28,34
9.	Drešinja vas	0,887	1127	30,18
10.	Levec	0,860	1162	28,58
11.	Žalec	0,883	1132	26,72
Vsota		9,671	12510	306,47
Povprečje		0,879	1137	27,86

PP — tip 1000

1.	Arclin	1,019	981	30,66
2.	Griže	0,928	1077	28,94
3.	Šmartno ob Paki	0,936	1068	28,52
4.	Šmarjeta	1,007	993	30,38 rumena
5.	Vojnik	1,086	920	33,31
Vsota		4,976	5039	151,81
Povprečje		0,995	1008	30,36

ljena vrvica zelo dobre kvalitete. Vrvice tipa 1200 izkazujejo povprečno dolžino 1137 lm/kg in ostanek pretržne sile 27,86 kp, vrvice tipa 1000 pa povprečno dolžino 1008 lm/kg in ostanek pretržne sile 30,36 kp (tabela 2). Ostanek pretržne sile rabljene vrvice je v letu 1976 nad povprečjem let do sedaj.

OSTANEK PRETRŽNE SILE RABLJENE VRVICE NA KONCU VEGETACIJE HMELJA

Tabela št. 2

Leto	Ostanek pretržne sile pp vrvice v kp	
	tip 1000	tip 1200
1972	—	25,88
1974	—	25,40
1975	28,50	25,30
Skupaj	28,50	26,58
Povprečje	28,50	25,52
1976	30,36	27,86
Relativno 1976	107	109

4. Diskusija

Primerjava podatkov po letih pokaže, da je bila uporabljena pp vrvica TT Grosuplje po letih nazaj izenačene kvalitete, v letu 1976 pa izkazuje nadpovprečno trdnost. Z ozirom na debelino vrvice večjih odstopanj v posameznih razredih ni, kar se je med drugim na koncu odrazilo tudi v večji pretržni sili. Mehanskih poškodb vrvic, ki nastanejo zaradi drgnjenja le-te ob žico žičnice, če vrvica ni čvrsto fiksirana na žičnico, je bilo zaradi mirnega vremena manj, sicer pa tudi niso prišle do izraza.

5. Zaključek

Opazovanja na terenu so pokazala, da so hmeljarji v letu 1976 pravilneje in primerno rodnosti svojih nasadov izbirali vrvico za oporo hmelju. Rahlo se je pokazala tudi tendenca po večji uporabi vrvic razreda 1000. V hmeljiščih na obravnavanem področju ni bilo zabeleženo popuščanje ali prekinitev vrvic zaradi slabe kvalitete. Rezultati mehanskih preizkusov potrjujejo ugotovitve na terenu.

Pridelovanje drog, dopolnilka v hmeljarstvu

Dr. Tone WAGNER

UDK 633.819:615.32

Hmeljarstvo se je razvilo v Sloveniji kot visoko specializirana veja kmetijske proizvodnje. Zanj je značilno veliko vlaganje investicijskih sredstev, visok strokovni nivo delavcev in pred leti tudi relativno velika rentabilnost. Vsekakor se tudi ostale kmetijske panoge razvijajo v tej smeri, saj jih tržna proizvodnja sili v nenehno modernizacijo in specializacijo, kar nujno zahteva večja vlaganja in večjo strokovnost, npr. specializacija nekaterih vej živinoreje, plantažno sadjarstvo, proizvodne linije določene poljščine itd. Ročno delo je postalo drago, ker ga primanjkuje v taki obliki, kot ga zahteva dosedanja tehnologija. Zato je nuja, da se tehnologija spreminja, modernizira.

Naše hmeljarstvo se je v zadnjih 20 letih iz male, drobne, predvsem ročne proizvodnje, preusmerilo na proizvodnjo na relativno velikih kompleksih. Tehnologija se je spreminila, ročno delovno silo so nadomestili stroji, vse do tiste mere, ko je možno. Predvsem pa je mehanizacija zajela vsa težja dela in dela v delovnih konicah kot so spomladanska dela ob rezi in obiranje jeseni. Proizvodnja hmelja je dobila obeležje sodobne veleproizvodnje z vsemi pozitivnimi, a na žalost včasih tudi negativnimi rezultati. Osnova hmeljarstva so postali večji kompleksi, ki so opremljeni z modernimi žičnicami, v katerih je hmelj posajen na razdaljo, ki omogoča čim večji pridelek na optimalni izrabi mehanizacije. Osnovane večjih površin na neizenačenih talnih pogojih pa je vplivalo na različno odzivnost rastline, rastline so se različno razvijale, nastopila je mozaičnost nasadov in različni pridelki. Da bi se taki kompleksi izenačili, da se talne prilike izboljšajo, je bilo precej storjenega na področju hidro- in agromelioracij, fertilizacije in mehanizacije.

Poleg tehničnih inovacij smo v zadnjih letih uvedli v hmeljarsko proizvodnjo prve slovenske sorte hmelja, ki so postale nujen sestavni člen sodobne hmeljarske tehnologije. Poleg večjih pridelkov je značilnost novih sort tudi večja količina alfa kislin, za pridelovalce pa so pomembne tudi druge lastnosti, kot različen čas zorenja in različna odpornost za bolezni in škodljivce.

Uspeh proizvodnje hmelja je vezan na prodajo. Hmelj je pretežno namenjen pivovarski industriji in uporaba v pivovarstvu je odlo-

čilna za obseg gojenja in ceno proizvoda. Zaradi velikih proizvodnih stroškov pa je gojenje hmelja privlačno le, če so pridelki veliki. Na žalost pa so nam prirodni pogoji zadnjih let omogočali le srednje, pa tudi povprečne pridelke, kar je vplivalo na malo skupno količino hmelja.

Gojenje hmelja se kljub težavam, zahvaljujoč upornosti in zagretosti hmeljarjev širi in se redno obnavlja, čeprav je gojenje marsikje na meji rentabilnosti. Uspešen razvoj hmeljarstva zavisi od odnosa med proizvodnjo in potrošnjo. Prodaja hmelja je pri nas enotna, načrtna, precej stalna in v stalnem stiku s proizvodnjo. Hmelj predstavlja obvezno »začimbo« v pivovarstvu in je danes nezanesljiv. Tudi tu kot drugod pa se poskuša uvajati sintetične preparate. O vrednosti le-teh pa bo spregovorilo pivovarstvo prihodnosti.

Današnje stanje v hmeljarstvu, ko ugotavljamo da grenka roža — hmelj le ni zeleno zlato, nas vodi k razmišljanju, da metode raziskovalnega dela in izkušnje v proizvodnji hmelja uporabimo za nadaljnji uspešen razvoj kmetijstva regije, obrata ali posestva. Specializacija proizvodnje in visok strokovni nivo, ki je danes vpeljan pri hmelju, omogočata uspešno gojenje tudi drugih po tehnologiji podobnih rastlin kot so npr. dišavne in zdravilne rastline.

Pridelovanje drog je gospodarsko zanimivo le, če sklenemo krog proizvodnje — potrošnje, v katerega je vključena tudi trgovina. S pridelovanjem rastlinskih drog bi lahko bolje izkoristili obstoječa osnovna sredstva, ki so značilna in nujna za hmeljarsko proizvodnjo, a se koristijo le kratek čas, kot so npr. sušilnice, skladišča, prebiralne in ovlaževalne naprave itd. Tako lahko pridelamo tudi kvalitetno drogo. Z gojenjem dopolnilnih rastlin bi v hmeljarstvu lahko rešili že dolgo pereč problem sezonske delovne sile in še pomembnejši problem premene hmeljišč, saj je v centralnem hmeljarskem rajonu koncentracija hmeljišč izredno velika. Med zdravilnimi rastlinami se najdejo take, ki ugodno delujejo na tla in izboljšajo talne pogoje za kasnejše gojenje hmelja. Tako bi lahko na sodoben aktualen način formirali hmeljni kolobar, ki ga prav zaradi tržne situacije pogosto preveč poenostavljamo in

opuščamo. Posledica so slabše fizikalne in biološke lastnosti tal in seveda tudi manjši pridelki. Uspešno gojenje drog pa zahteva specifično usmerjen profil proizvajalca. Zaradi potrebe hmeljarske proizvodnje tako izobraženi proizvajalci in strokovnjaki že obstajajo in so potrebna še dodatna znanja za gojenje specifičnih kultur.

Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo v Žalcu je že pred leti poskušal z gojenjem nekaterih takih rastlin kot so digitalis, meta, medena detelja, melisa, pelin in druge. Ugotovil je, da se da pridelati po količini in kvaliteti primerno drogo, za katero je pa potrebno najti potrošnika.

V preteklem letu smo pri Inštitutu za hmeljarstvo in pivovarstvo prešli na sistematično preizkušanje gojenja dišavnih in zdravilnih rastlin. V ta namen smo osnovali kolekcijski nasad v okviru raziskovanja zdravilnih rastlin v Sloveniji, katerega nosilec je Inštitut za biologijo univerze v Ljubljani.

Nameravamo ga vsako leto dopolnjevati in modernizirati. V njem imamo danes že tudi nekatere tuje sorte melise, trpotca, volčje češnje in drugih, a kolekcija je zbrana iz mnogih držav Evrope, nekatere vrste pa so celo iz Argentine. Danes imamo v kolekcijskem nasadu prek 50 vrst oziroma kultivarjev rastlin, ki se uporabljajo v zdravilstvu ali pa v proizvodnji začimb.

Podatki o pridelovanju, čeprav enoletni, kažejo, da bi marsikatero rastlino lahko uspešno pridelovali, da so naši ekološki pogoji kot tudi tehnologija in tehnika, ki sta razvita danes v hmeljarstvu, primerna za gojenje drog. Manjka le interes proizvajalca, ki bi našel primernega kupeca in si organiziral ekonomično proizvodnjo kot tudi uspešno prodajo. Drobe so lahko zelo primerna dopolnilka v našem hmeljarstvu po agronomsko-biološkem kot tudi po ekonomskem vidiku. Za uspeh v proizvodnji ni važna le kvaliteta in količinska proizvodnja, temveč tudi uspešna prodaja. Mnogo novih proizvodov je doživelo neuspeh prav zato, ker jih niso znali proizvajalci prodati, ali pa so prodajo popolnoma prepustili trgovcem. Zato bi morali izkušnje trgovine s hmeljem prenesti tudi na tiste dišavne in zdravilne rastline, ki bi se naj pridelovale kot dopolnilke v hmeljarstvu.

Integralno varstvo v hmeljiščih

Miljeva Kač, ing. agr.

UDK 633.819:632.934

(Nadaljevanje)

Analiza zdravstvenega stanja hmeljišč je pokazala naslednje:

BOLEZNI V HMELJIŠČIH

PERONOSPORA je najbolj razširjena in ekonomsko najvažnejša bolezen. V nekaterih predelih (Nemčija, Anglija) škrope za peronosporo občutljive sorte po 25-krat letno. Samo v ameriških hmeljiščih peronospora ni posebno nevarna bolezen, ker goje hmelj v aridnih področjih, kjer je dovolj vlage za razvoj peronospore le spomladi, kar pa učinkovito in poceni preprečujejo z zapraševanjem s karbamatskimi prašivi.

V vseh hmeljarskih področjih je opaziti vedno več od peronospore obolelih mladice spomladi, kot posledico agrotehničnih sprememb v hmeljiščih. Traktorski obrezovalniki so zamenjali ročno obrezovanje hmelja, kar ima za posledico, da ostane več obolelega tkiva kot pri ročni rezi (Dolinar, Kremheller). Zato je občutljivost mladice za peronosporo pri sorti važnejši kriterij pri izbiri sorte od občutljivosti storžkov in listov.

Kar zadeva fungicide je uporaba bakrenih pripravkov na splošno vedno manjša, narašča pa potrošnja organskih fungicidov predvsem karbamatov. V Angliji uporabljajo tudi antibiotike (streptomycin) proti primarni infekciji.

Zlahtnitelji so dosegli lepe uspehe pri vzgoji odpornejših sort proti peronospori

(Wye Challenger, Wye Northdown, Hüller Bitterer, Hallertauer Gold).

V ČSSR, BRD, Angliji in pri nas (Royle, Petrlik, Peyml, Kremheller, Dolinar) so vloženi veliki naporji za proučevanje epidemiologije peronospore na hmelju, ki bi omogočila čim zanesljivejšo signalizacijo.

PEPELASTA PLESEN (*Sphaerotheca humuli*) se počasi toda zaenljivo širi v hmeljišča. Ekonomsko najvažnejša bolezen na hmelju je v ZDA, kjer njenemu razvoju pogojujejo vremenski pogoji. Splošno razširjena je v Angliji in v zadnjem času v Nemčiji zlasti z razširitvijo nekaterih novih občutljivih sort. V vzhodni Nemčiji je bila do nedavnega nepoznana, prišla je z novo sorto Northern Brewer. V ČSSR, Avstriji, Poljski je večidel poznana le na divjem hmelju.

Mnoge hmeljne sorte so proti pepelnici odporne, vendar sajenje v bližini občutljivih lahko same postanejo občutljiveše zaradi sorazmerno hitrega nastajanja novih slojev glivice.

Proti pepelasti plesni intervenirajo predvsem s pesticidi. Da bi omejili število tretiranj uničujemo talne poganjke in spodnje liste z desikanti.

Vse večji pojav pepelaste plesni je v tesni povezanosti z intenziviranjem hmeljne proizvodnje: uvedba rodnih sort ne da bi bili dovolj pozorni na njihovo občutljivost; prekomerno gnojenje zlasti z dušičnimi gnojili, opustitev bakrenih fungicidov in pogosto

škropljenje s stimulativnimi fungicidi (karbamati).

UVELOST HMELJA (*Verticillium* sp. in *Fusarium* so.) se je v Angliji in Nemčiji uvrstila med najresnejšo bolezen na hmelju. Širjenje traheomikoz je posledica intenziviranja hmeljne proizvodnje, kjer igra veliko vlogo neustrezno in prekomerno gnojenje zlasti z dušičnimi gnojili, ter poslabšanje talne strukture zaradi težke mehanizacije. Uvelost, ki jo povzroča fusarij nastopa sporadično. Njegov pojav je vezan na specifične vremenske pogoje in na fiziološko oslabele rastline.

Verticilij se je razvil v Angliji in Nemčiji v progresivno obliko. Razvoj verticilija je odvisen od vremenskih razmer spomladi. V ugodnih pogojih v kratkem času uniči veliko rastlin občutljive sorte. Varstvo s kemičnimi sredstvi pred verticilijem v hmeljiščih ni možno. Učinkovito varstvo je uvajanje tolerantnih sort in ustrezno gnojenje hmeljišč.

Nevarna za pridelek so tudi virozna obojenja v Angliji in ZDA.

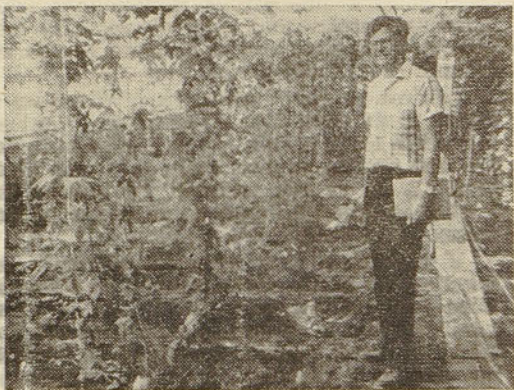
V zadnjem desetletju se je v nekaterih hmeljiščih zlasti v BRD v večjem obsegu pojavila *siva plesen* (*Botrytis cinerea*). Ekonomska škoda ni velika. Njen pojav pa opozarja, da so hmeljišča pregnojena in razvoj rastlin prebujen.

(Se nadaljuje)

RAZISKOVALNO DELO V AMERIŠKEM HMELJARSTVU

Dr. T. Wagner

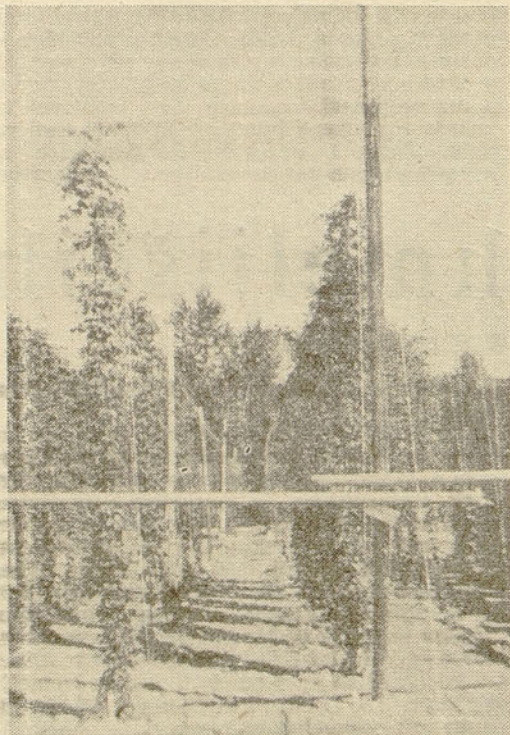
V času vegetacije v letih 1972 in 1976 sem imel priložnost, da sem obiskal hmeljarska področja v Združenih državah Amerike in raziskovalne ustanove, ki delajo na področju hmeljarstva. Potovanja so bila opravljena po

Dr. A. Harnold med triploidi

programu in s sredstvi raziskovalnega projekta »Avtohtoni hmelj v Jugoslaviji in njegova uporabnost za vzgojo novih sort v primerjavi z dosedaj gojenimi sortami« (E 30-CR-90), ki je trajal 3 leta, a kasneje je bil podaljšan še za 2 leti (E 30-CR-90-JB-8).

Namen potovanj je bil, seznaniti se z ameriškim hmeljarstvom, spoznati raziskovalce na tem področju in vzpostaviti z njimi kontakte ter seznaniti se s strokovnimi problemi ameriškega hmeljarstva ter videti, kako jih rešujejo. Pomemben pa je bil tudi kontakt s sponzorjem raziskovalnega projekta, poročati mu o raziskovanjih in rezultatih ter problematiki nadaljnjega dela. Hmeljarstvo je v ZDA razširjeno v državah Oregon, Washington in Idaho.

Kolekcija sort v Corvallis

(*Potovanje je pripravilo ameriško kmetijsko ministrstvo)

V ZDA so za raziskovanje na področju hmeljarstva pomembne predvsem naslednje institucije:

1. Oregon State University, Corvallis, Oregon;

2. Irrigated Agriculture Research & Extension Center Washington State University, Prosser, Washington;

3. Parma Branch Station, University of Idaho, Parma, Idaho.

1. Oregon State University, Corvallis, Oregon

Na oregonski državni univerzi deluje raziskovalni team, ki deluje na raziskovalnem projektu: »Vzgoja in vrednotenje novih genotipov«.

Vodja teama je dr. C. Horner, ostali raziskovalci pa so: dr. A. Haunold — genetika, dr. C. E. Horner — fitopatologija, S. T. Likens — kemija.

Raziskovanja financira združenje ameriških pivovarnarjev in delno združenje ameriških hmeljarjev. Raziskovalci imajo dober kontakt s proizvajalci hmelja, o čemer sem se lahko prepričal na mnogih ekskurzijah po oregonskih hmeljiščih. Raziskujejo predvsem biološke probleme, manj tehnološke.

Raziskovalni program obsega naslednje naloge:

Novi hibridi v Corvallis

Žlahtnjenje in vrednotenje novih genotipov, križanja, ocenjevanje rastlin v matičnjaku, odbira in nove sorte.

Kemija hmelja (skladiščna obstojnost raznih sort hmelja, antioksidansi in skladiščna obstojnost, določitev kakovosti moških rastlin — α , β , α/β , cohumulon, testiranje genetskega potenciala α/β).

Bolezni hmelja:

— hmeljna peronospora, testiranje rastlin pri vzgoji novih sort: Pride of Ringwood je močno občutljiv, Talisman precej, a nova sorta Cascade je praktično neobčutljiva za peronosporo.

— verticilij: s 5 rasami glivice preizkušajo odpornost hmelja za to bolezen. Reakcija na verticilij bo limitni faktor pri selekciji komercialno primerne triploidne Fugglesa.

— Virusne bolezni le opazujejo. Podrobne raziskave dela dr. C. Scotland v Prosseru v državi Washington.

Genetika hmelja: induciranje poliploidije pri raznih sortah in vzgoja tetraploidnih moških rastlin, studij genetskega potenciala in dednosti časa zorenja in pridelka.

Dr. A. Haunold je genetik in žlahtnitelj hmelja. Delo ima zastavljeno na poljskih hmeljiščih, kjer vzgajajo tudi nove sorte. Žičnica je visoka 18 čevljev (5,4 m) in pogankje napeljujejo na papirnata vodila, ki so impregnirana z bakrenim naftanatom. Hmeljišča dvakrat namakajo. Za obdelavo uporabljajo frezo, uvažajo pa tudi rž za zeleno gnojenje. Devdeset odstotkov poskusnih hmeljišč obirajo z malim obirnim strojem, ki je prevozen in mu streže 8 ljudi. Zgrajen je bil leta 1936. Menijo, da med obiranjem enega in drugega polkusa zadostuje nekaj minut praznega hoda stroja. Z verticilijem nimajo posebnih problemov, vendar preizkušajo učinek termične sterilizacije zemlje z zažigalcem plevela. V zemljah, ki so zelo zbite uporabljajo podrahljač in podrahljavajo do 50 cm globine.

Razdalja gojenja hmelja je 7,5×7,5 palcev (1,9×1,9 m).

Proti peronospori škropijo 2-krat s cinebom, in to konec maja in sredi junija.

V sklopu poskusnih hmeljišč predvsem raziskujejo problematiko žlahtnjenja. Poleg sortimenta imajo tudi zbirko rastlin, ki jih uporabljajo v križanju (germ plasm block) in odbrane hibride. Začenjajo tudi z raziskovanjem agrotehničnih problemov. Za poskuse uporabljajo sušilnico, kjer na 1 lesi sušijo 1 kg suhega hmelja, a istočasno posušijo 10–12 vzorcev.

V sortimentu imajo vse znane in mnoge zanimive sorte. Z dr. A. Haunoldom sva pregledala nasade in rastline so v glavnem dobro razvite, čeprav so zaradi neugodnih vremenskih razmer zakasnele v rasti in mnoge od njih kot pravijo, kažejo znake viroz. Zanimivosti v sortimentu so naslednje:

— brewers gold kaže močan vigor. Njegova mutacija, ki so jo dobili iz Belgije, je šibka.

A-sorte so srednje bujne in imajo znake rumenenja. Ahil je bil lani 2. 7. na vrhu konstrukcije in je 15. 7. cvetel. Atlas je poznejši, lani je dosegel vrh šele 12. 7.

Dunav ima rdečkasto trto kot tudi vojvodina in neoplanta. Svalof so dobili iz Rusije in nam bodo poslali za sortiment. Serebrjanko imenujejo silver hop. Callicross je zelo pozen.

Ringwood special je avstralska sorta, ki se v Avstraliji ni razširil.

Poljske sorte nadwiślanski, lubelsky je poslal Wirowski. Alliance je bujen v rasti, a daje slab pridelek. Bramling cross je šibke rasti in pozen. Pride of ringwood je močne rasti, pozen in občutljiv za peronosporo v storžke.

Progress je zgoden, a daje mali pridelek. Savinjski golding je dobrega habitusa in brez peronospore. L-8 ima manj peronospore kot late cluster. L-2 je early cluster z visokim pridelkom. Talisman je pozen in občutljiv za peronosporo v storžke. Northern brewer je zgoden, malo pridelka, a alfa je 12%. Bullion je bujen, a občutljiv za viroze, ima rumene pege na listih. Defender in density rumenita.

Izolacije ženskih rastlin za križanje (Corvallis)

21001 je odbral Zimmermann in je zelo zgoden, saj ga obirajo 10. avgusta in je odporen za peronosporo. Cascade je bujne rasti. Golden star ima izrazito rumene liste. Swiss je izvirno iz Švice, a je verjetno tettnang.